

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кафедра наглядово-профілактичної діяльності

ПРАВОНАВСТВО В СХЕМАХ

Навчальний посібник

Харків 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кафедра наглядово-профілактичної діяльності

ПРАВОЗНАВСТВО В СХЕМАХ

Навчальний посібник

Харків 2020

Авторський колектив:

М. М. Удянський, кандидат технічних наук, доцент
О. М. Данілін, кандидат технічних наук
Т. М. Ковалевська
О. В. Савченко, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник
С. О. Сафронов, кандидат юридичних наук, доцент
Ю. А. Отрош, кандидат технічних наук, доцент
А. В. Рубан
І. М. Хмиров, кандидат психологічних наук, доцент

Рецензенти заслужений юрист України кандидат юридичних наук, доцент **І.О.Мамонтов**, доцент кафедри політичних наук і права Київського національного університету будівництва і архітектури; кандидат технічних наук, доцент **О.А. Стельмах**, заступник начальника науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту – начальник відділу науково-методичного забезпечення професійної освіти.

Удянський М.М.

Правознавство в схемах: навч. посіб. / М. М. Удянський, О. М. Данілін, Т. М. Ковалевська, О. В. Савченко, С. О. Сафронов, Ю. А. Отрош, А. В. Рубан, І. М. Хмиров. – Х.: НУЦЗУ, 2020 – 60 с.

Навчальний посібник «Правознавство в схемах» призначений для підготовки сучасного висококваліфікованого фахівця системи ДСНС України, який добре володіє основами правових знань. В теоретичному аспекті складені схеми з теорії держави і права, конституційного права, цивільного права, кримінального права, сімейного право, спадкового права, адміністративного права, трудового права.

Використання схематичних матеріалів, що базуються на сучасній законодавчій базі України в навчальному процесі сприятиме більш ефективному засвоєнню знань, підвищить мотивацію та інтерес до навчання, пізнавальну самостійність та активність здобувачів вищої освіти..

Для здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти системи ДСНС України

Зміст

Вступ.....	4
Тема 1. Основні загальні поняття теорії права та Держави.....	5
Тема 2. Конституційне право України.....	18
Тема 3. Основи цивільного права.....	30
Тема 4. Основи сімейного права.....	35
Тема 5. Основи трудового права.....	40
Тема 6. Основи адміністративного права.....	48
Тема 7. Основи кримінального права.....	53
Література.....	59

ВСТУП

У Конституції України відображено демократичну, правову державу з верховенством правового закону й визначенням людини найвищою соціальною цінністю як сучасного орієнтира розвитку суспільства, його історичної перспективи. Реалізація цих конституційних ідей пов'язана не лише з проведенням конституційної, парламентської, адміністративної, муніципальної, правової реформи сучасного конституційного ладу України й створенням у підсумку стабільного та водночас динамічного законодавства із забезпеченням законності в діяльності держави та її органів, посадових осіб, системи місцевого самоврядування і громадських формувань, надійної, швидкої і справедливої юстиції, незалежного правосуддя, а й з подоланням правового нігілізму, із формуванням високого рівня правової культури суспільства та кожної людини, що і є основною метою і завданням дисципліни «Правознавство».

Необхідною умовою розвитку цих процесів є їхній правовий супровід і забезпечення державою – єдиною на території країни політичною організацією, що здійснює суверенітет, носій якого – український народ. Однак держава й право мають не тільки інструментальне значення, вони самостійні як величезні досягнення людської цивілізації.

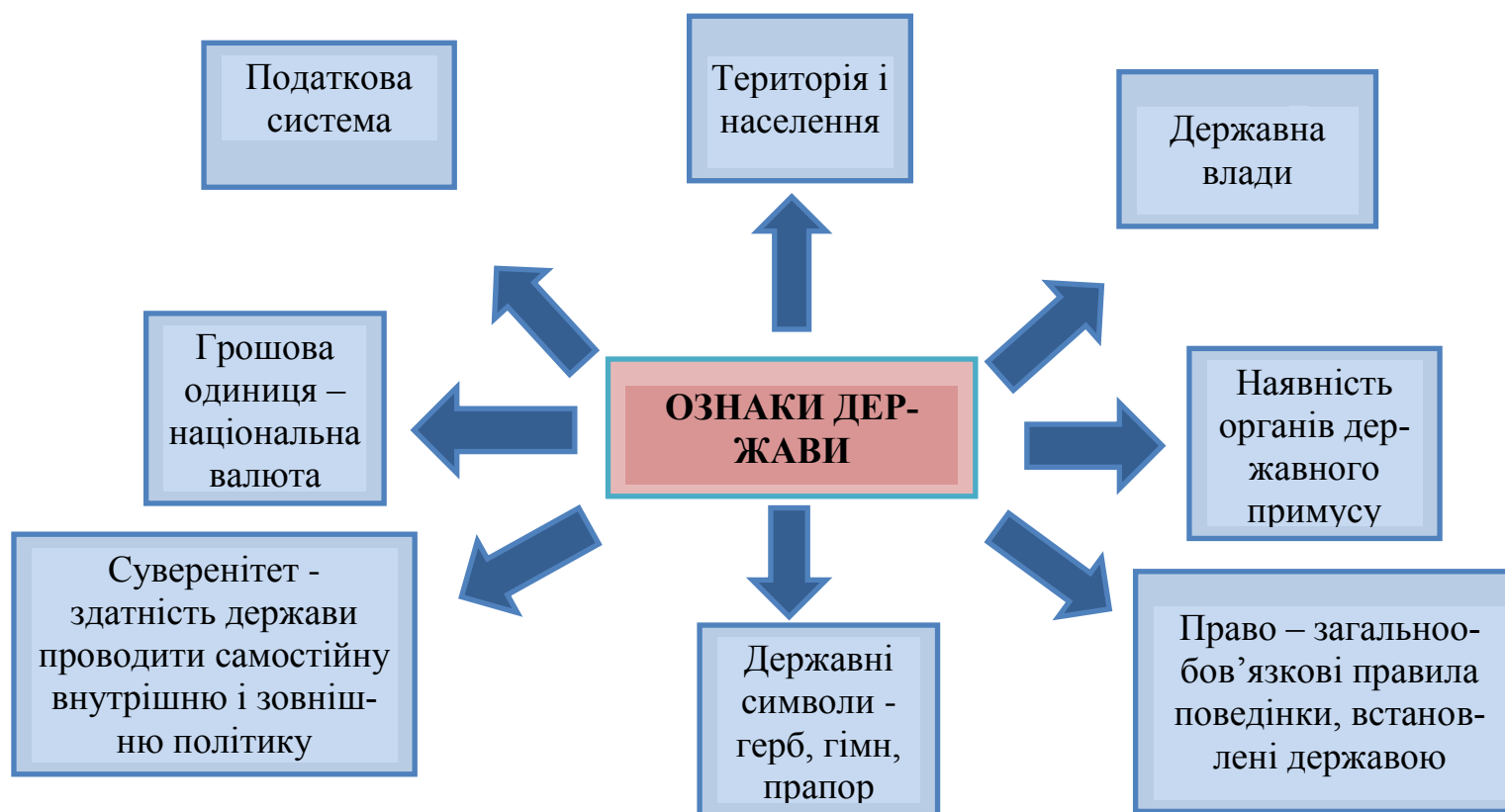
Використання держави і права для блага людини та суспільства передбачає масову й індивідуальну правову культуру, високопрофесійний склад фахівців і достатню правову грамотність посадових осіб, зайнятих діяльністю у сфері цивільного захисту.

З огляду на це, сучасна молода людина незалежно від профілю майбутньої роботи, зобов'язана мати загальну світоглядну і юридичну культуру, розвинене мислення, навички пошуку, опрацювання, систематизації щодо фактичного складу дій (бездіяльності), які становлять предмет соціального юридичного аналізу, мати загальнокомунікативні можливості. Держава і право набувають насамперед людських вимірів і не тільки мають служити людям, обслуговуючі їхні потреби, захищаючи їхні інтереси, а й діяти через людей, виконувати свої функції через діяльність колективів людей та окремих осіб, характеристики яких, незалежно від професійного статусу, зумовлюють ефективність правотворчої, правозастосовної, правоохоронної діяльності.

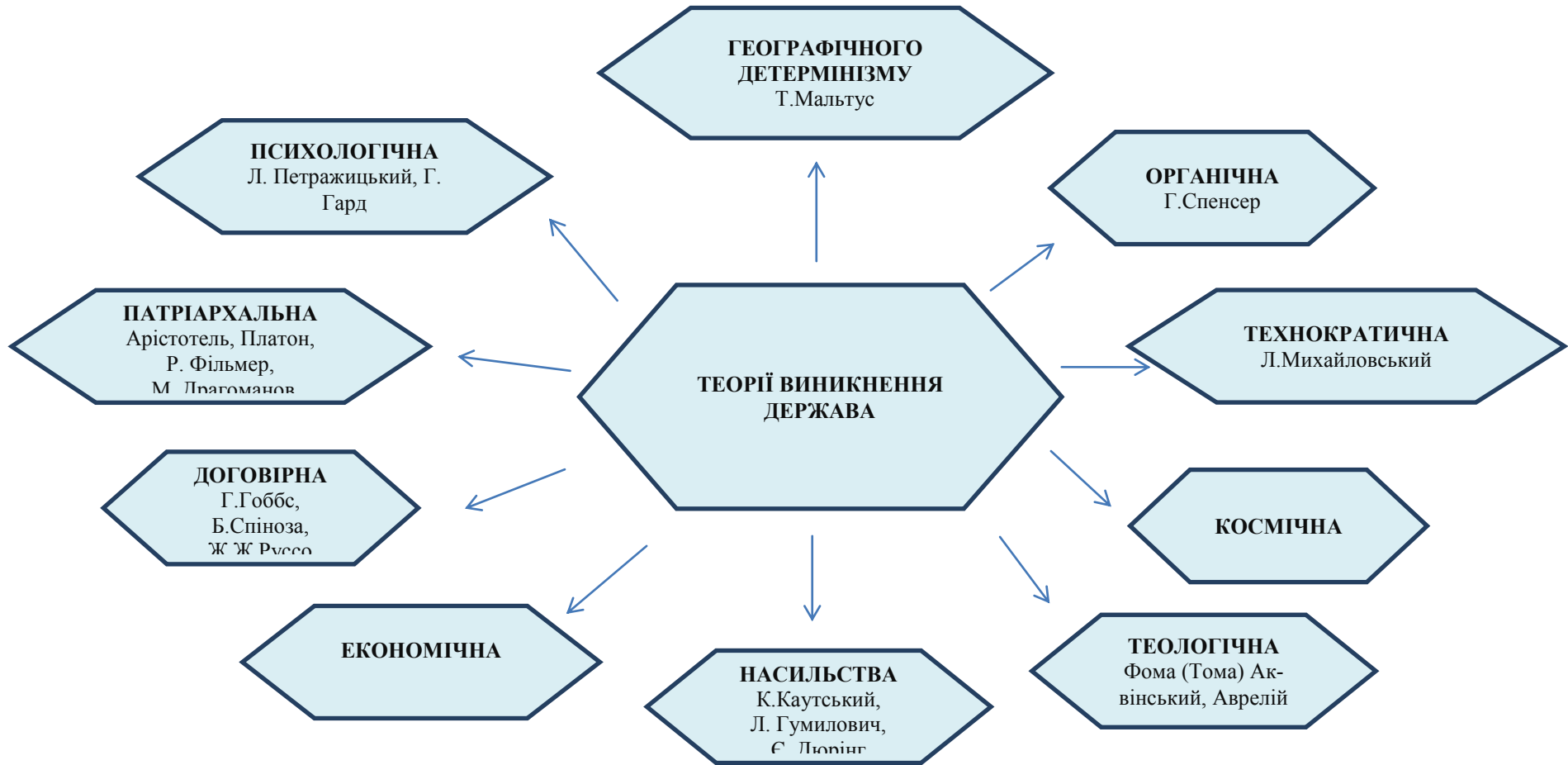
Цінність схем, викладених в наглядному наочному посібнику, полягає в тому, що вони в концентрованому системному вигляді ілюструють основні теоретичні положення, створюють свого роду «скелет», дисципліни «Правознавство». Такий схематичний виклад понять буде сприяти засвоєнню матеріалу, більш глибокому ознайомленню з положеннями правових документів.

ТЕМА 1. ОСНОВНІ ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

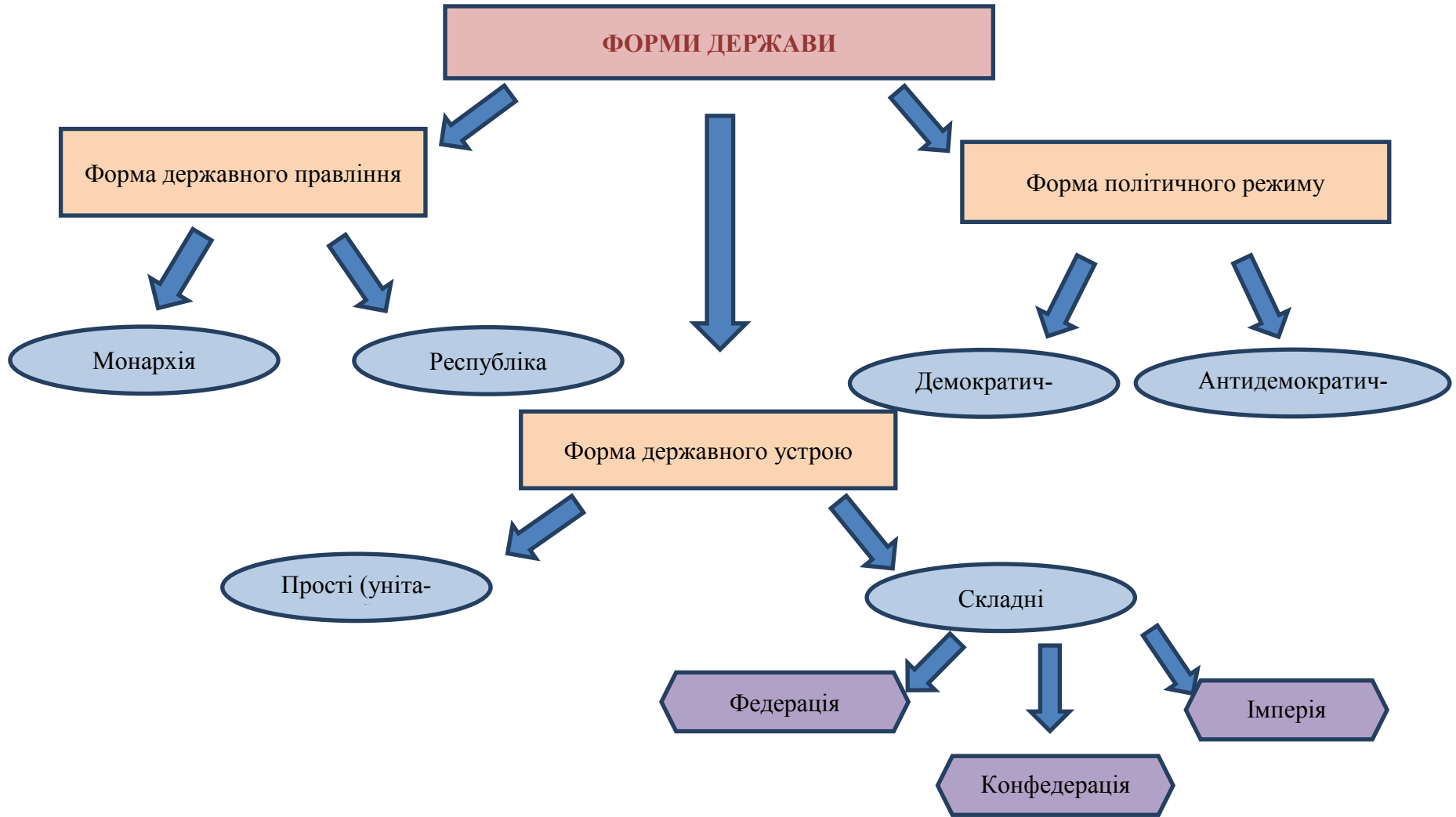
Держава – це політико територіальна організація суспільства, яка за допомогою державного механізму здійснює суверенну публічну владу

Теорії виникнення держава

Форми держави

Форма політичного режиму

Державний політичний режим – це сукупність прийомів і засобів здійснення державної влади, її взаємодії з населенням

Демократичні

Законність і правопорядок

Верховенство права

Рівність і свобода всіх людей

Політичний плюралізм

Незалежне правосуддя

Гарантування прав і свобод людини

Існування різних форм власності

Антидемократичні

Зосередження влади в руках однієї особи

Верховенство держави над правом

Агресивність у зовнішній політиці

Існування однієї ідеології

Перевага однієї форми власності

Однопартійність

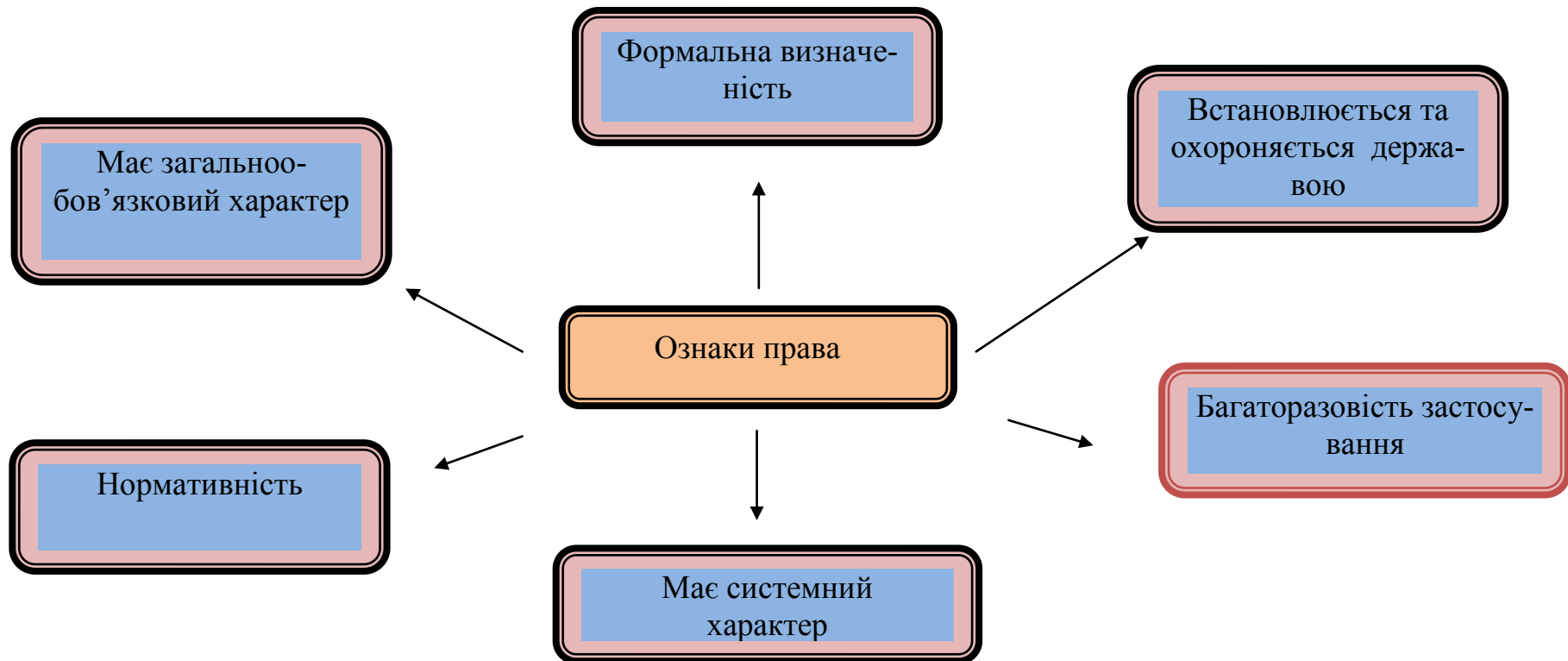
Відсутність реального забезпечення прав і свобод людини

Ознаки правової держави

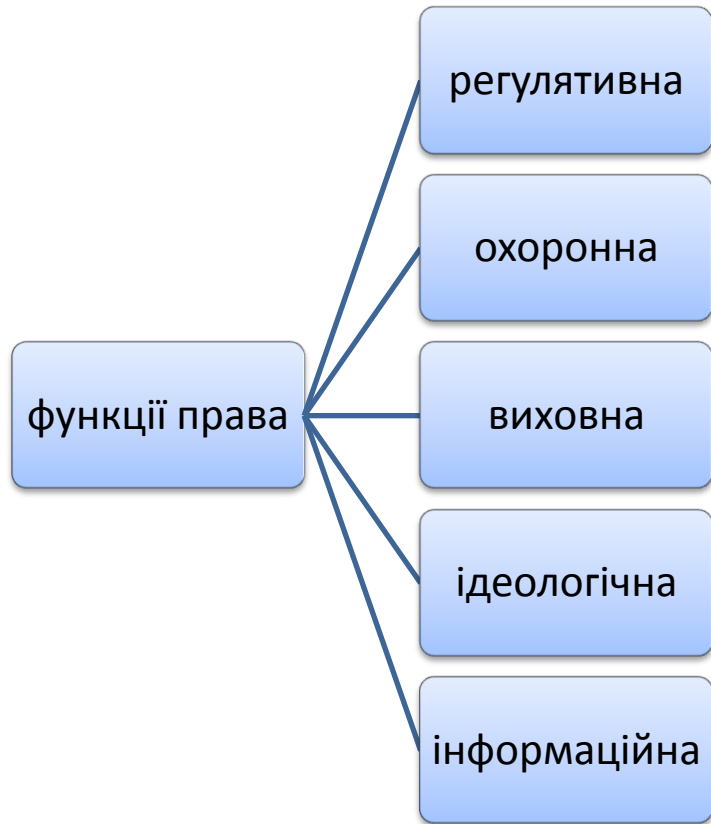

Поняття та ознаки права

Право – це система загальнообов’язкових, формально визначених норм (правил поведінки), встановлених державою з метою регулювання суспільних відносин

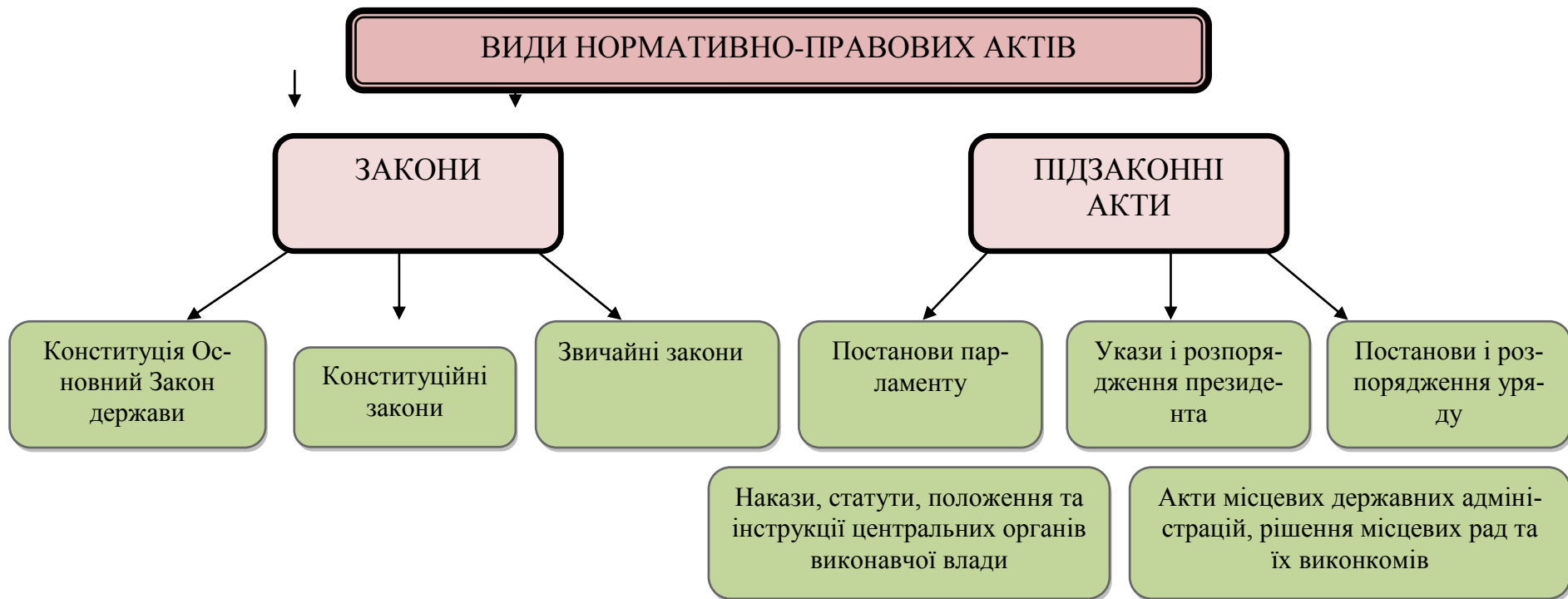

Джерела та функції права

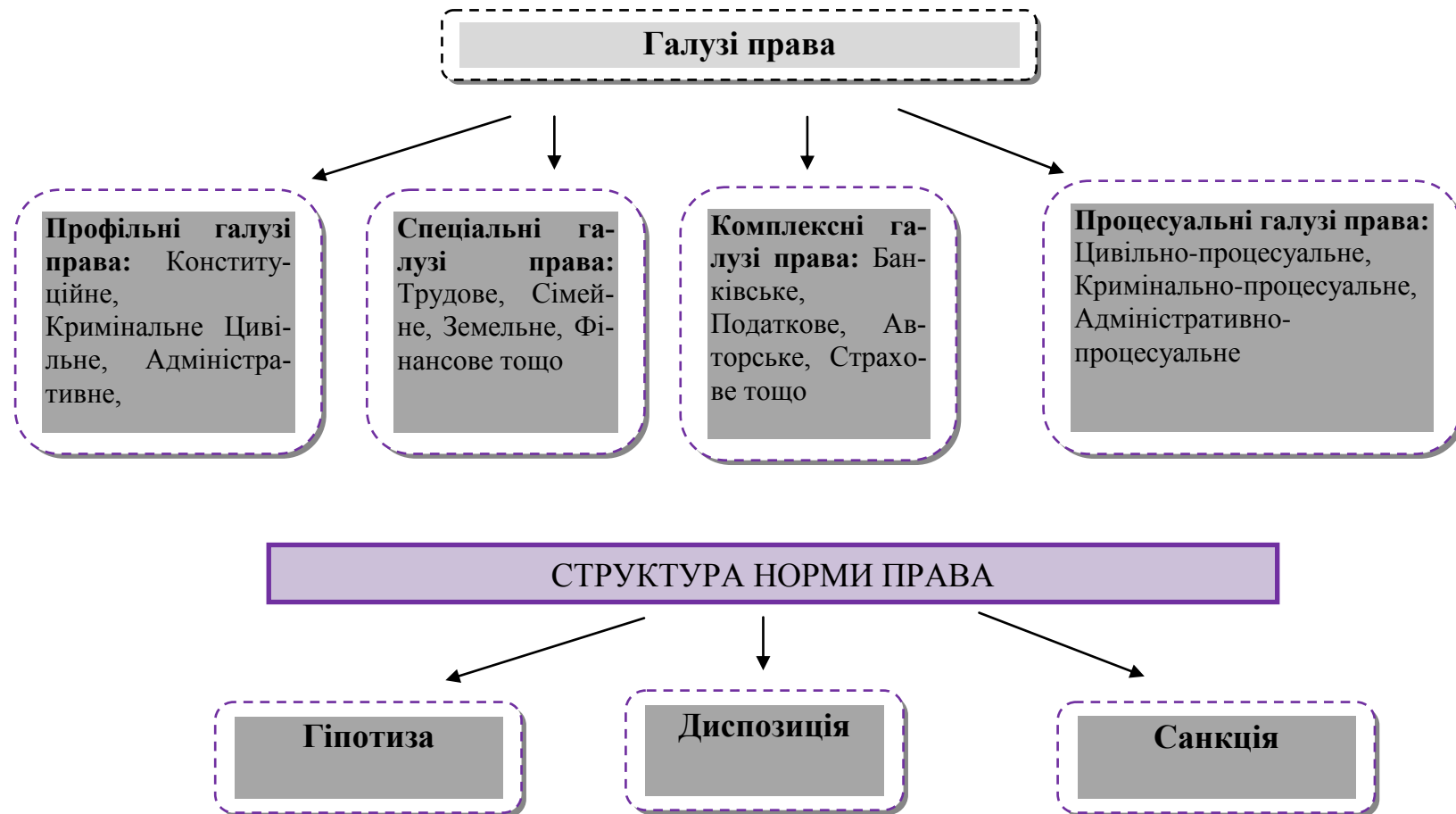
Нормативно-правовий акт

Нормативно-правовий акт – це офіційний документ компетентного державного органу, який містить в собі юридичні норми

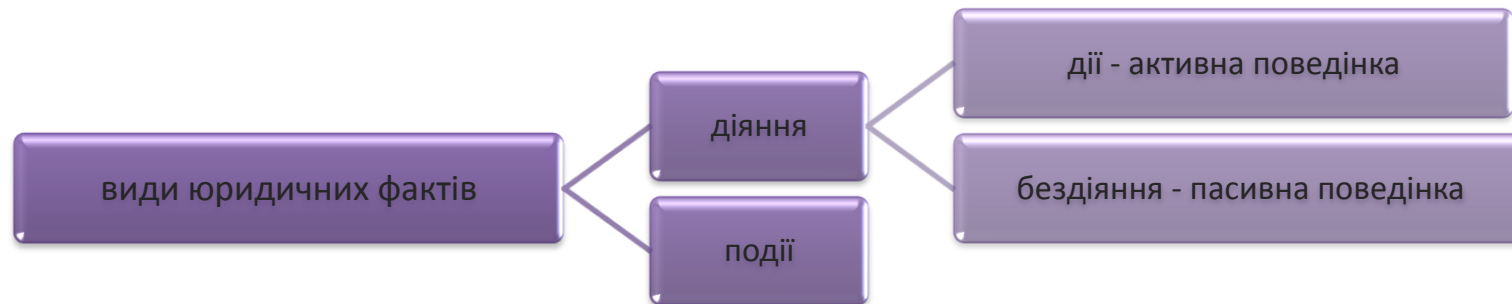
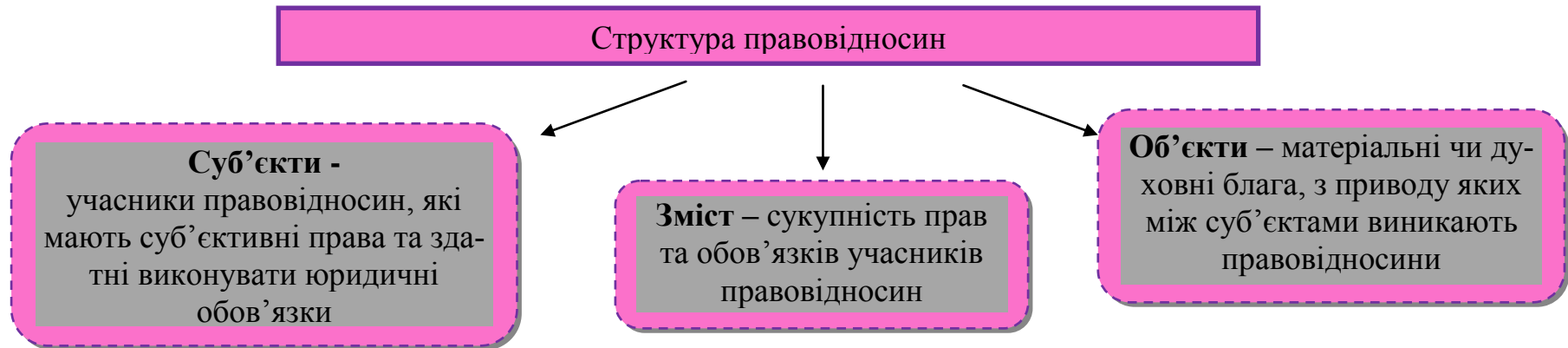
Система права

СИСТЕМА ПРАВА – це внутрішня структура права, що характеризується єдністю і узгодженістю всіх її норм, розподілом їх на галузі, підгалузі та інститути права

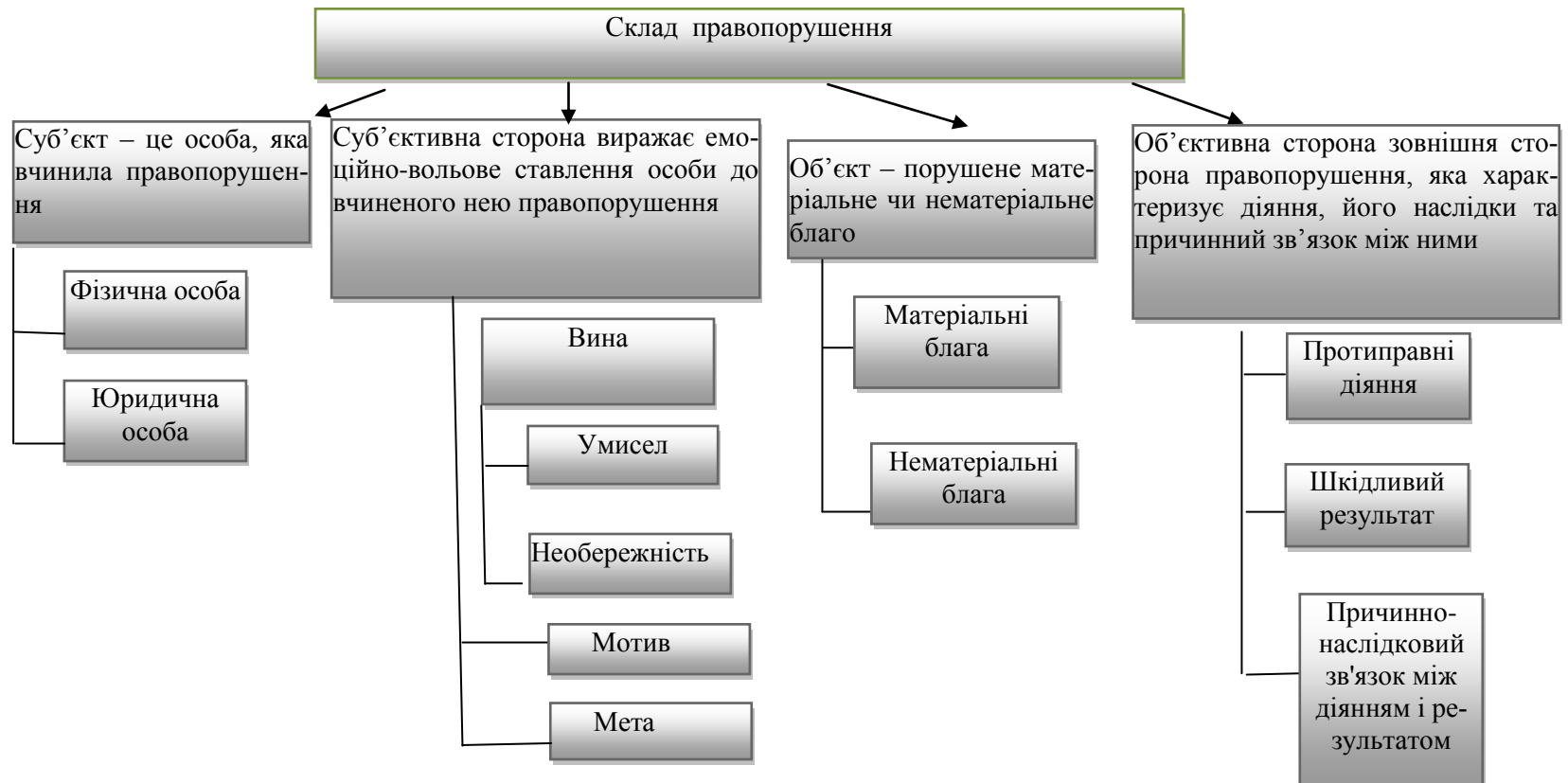
Поняття та структура правовідносин

ПРАВОВІДНОСИНИ – це врегульовані нормою права суспільні відносини, учасники яких мають суб'єктивні права та юридичні обов'язки, що забезпечуються державою

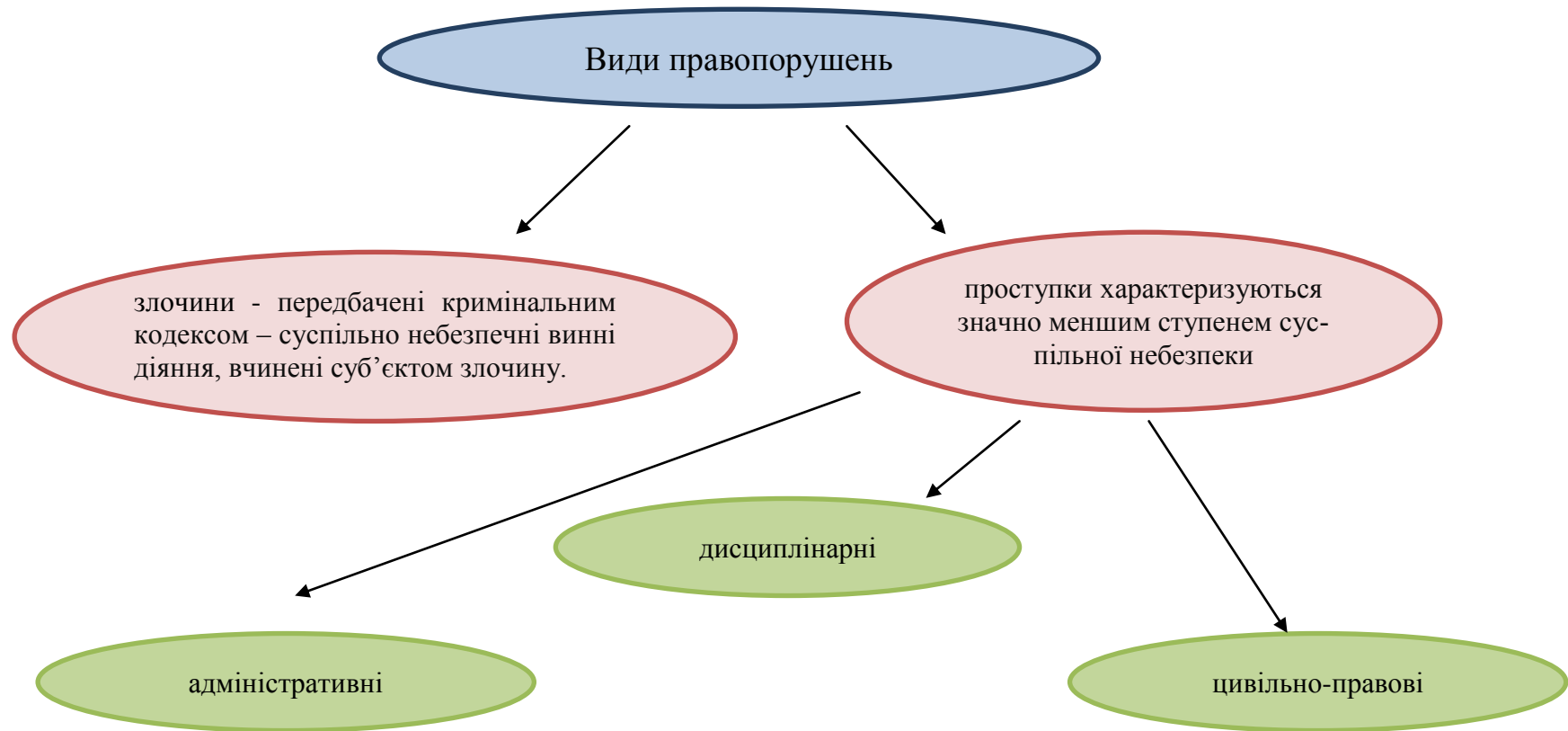
Поняття та склад правопорушень

ПРАВОПОРУШЕННЯ – це суспільно шкідливе винне діяння (дія чи бездіяльність) суб'єкта, що порушує норми права та тягне за собою юридичну відповідальність

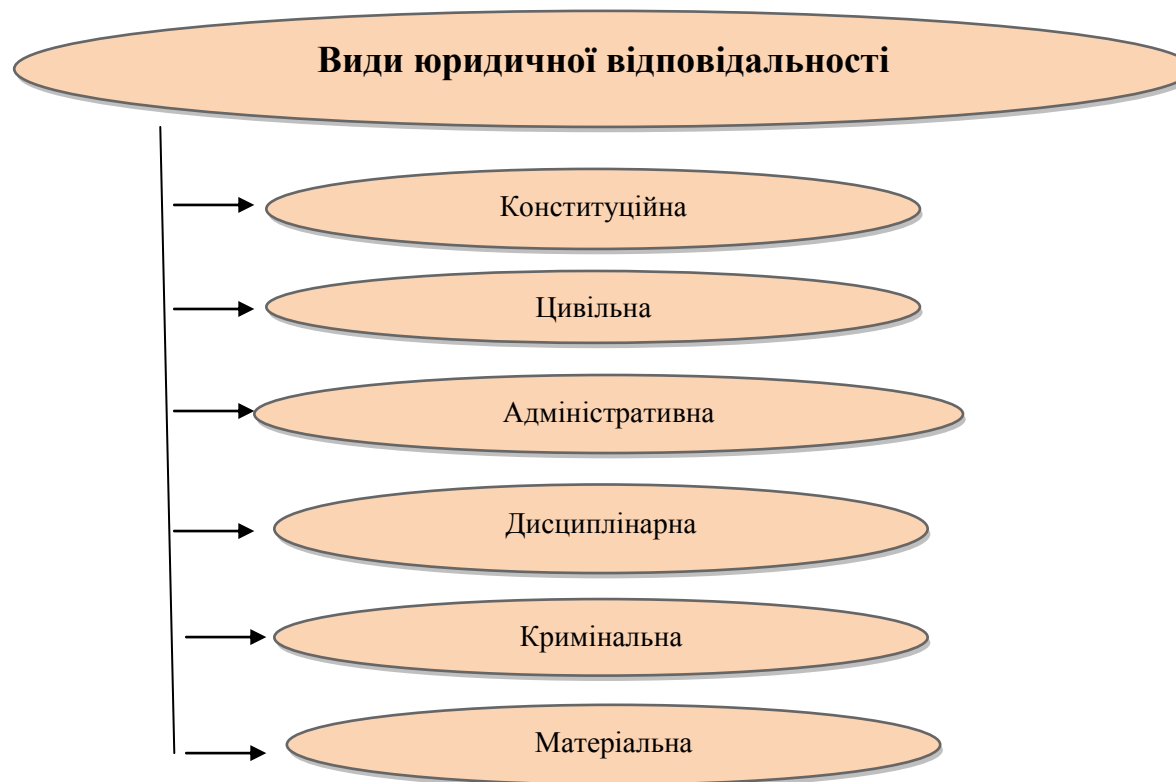

Види правопорушень

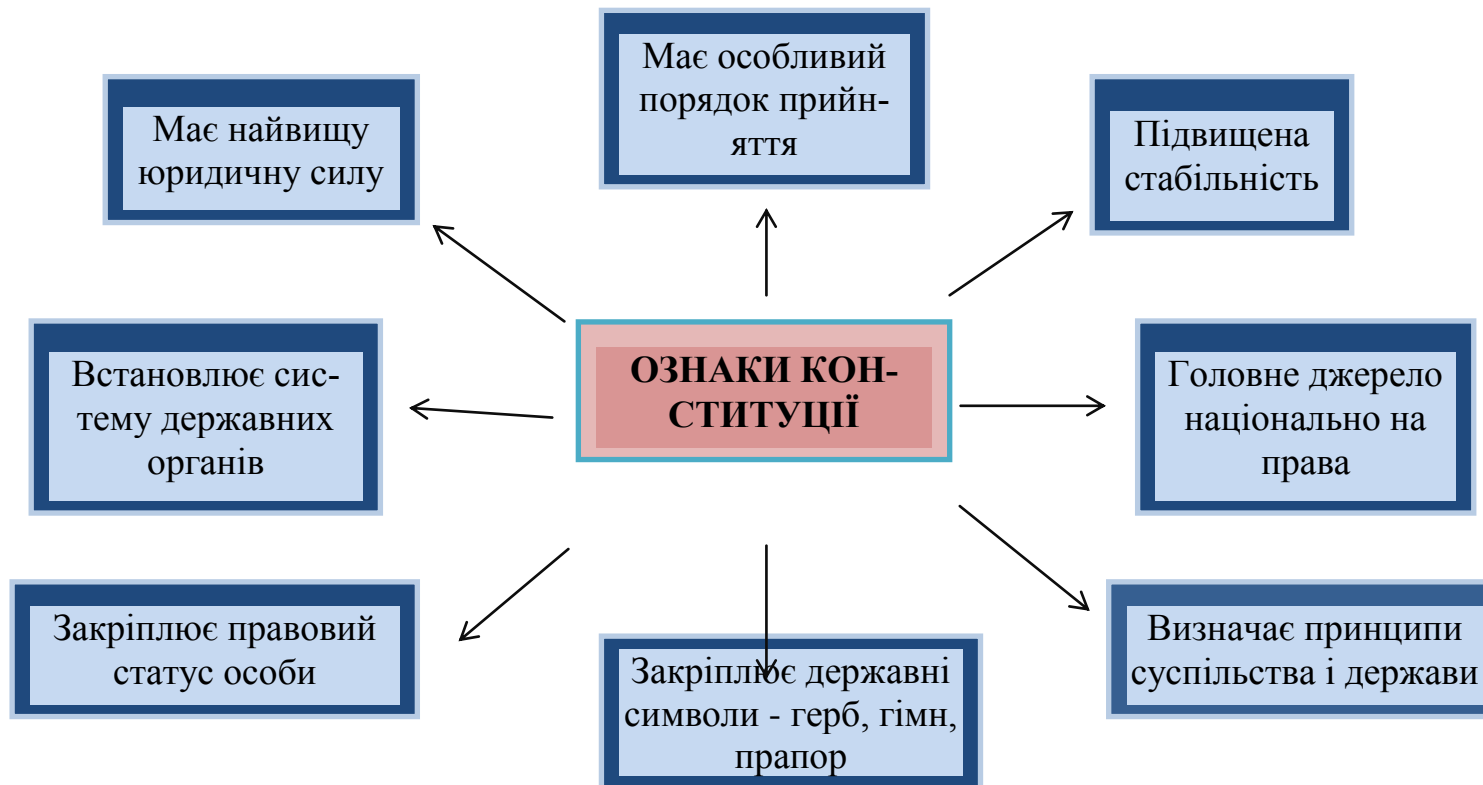
Поняття та види юридичної відповідальності

Юридична відповідальність – це передбачене законом і застосоване державними органами примусове обмеження або позбавлення правопорушника певних благ

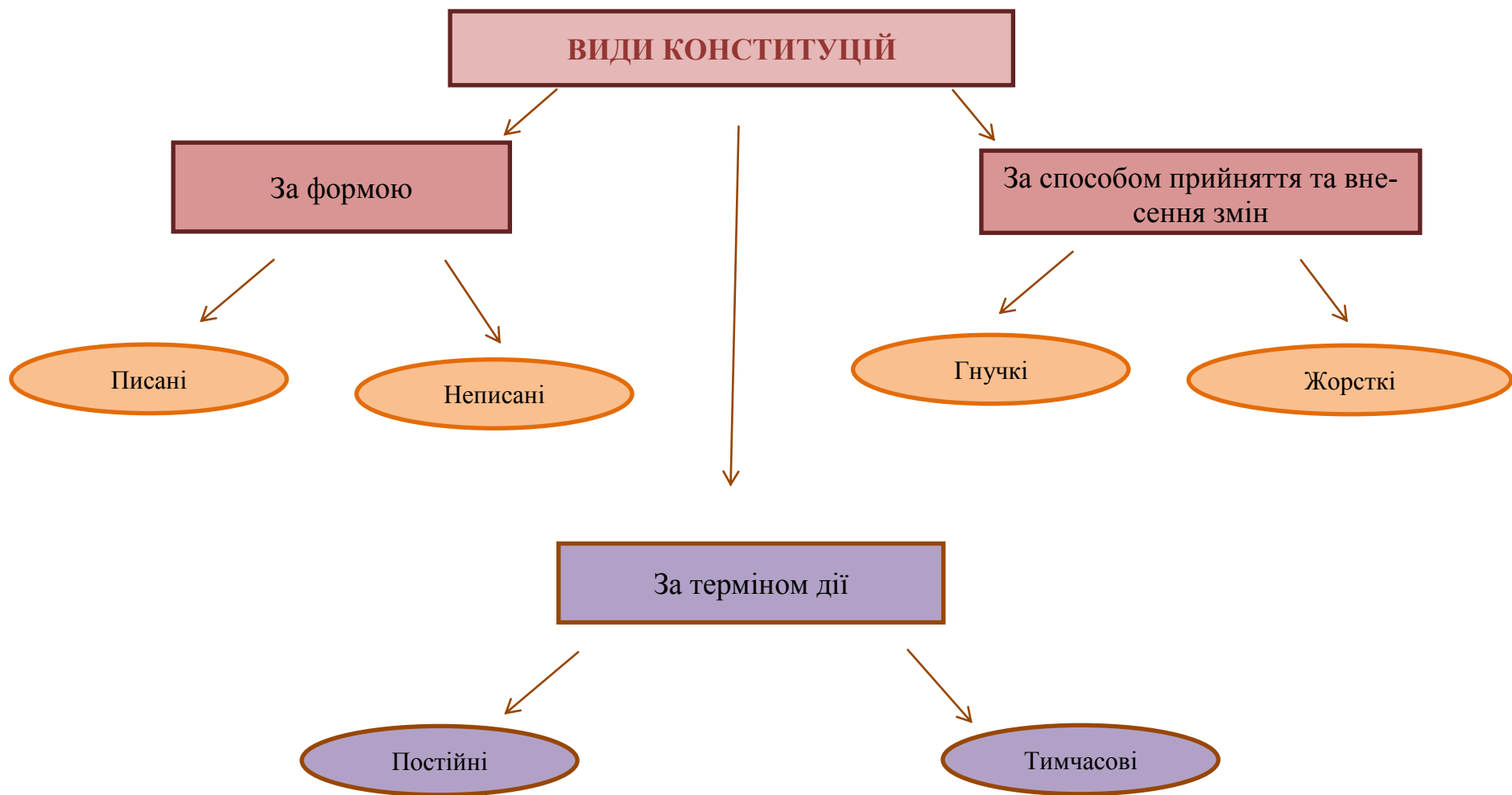

ТЕМА 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Конституція – це Основний Закон держави, який має найвищу юридичну силу та встановлює основи життя суспільства й державного устрою

Види конституцій

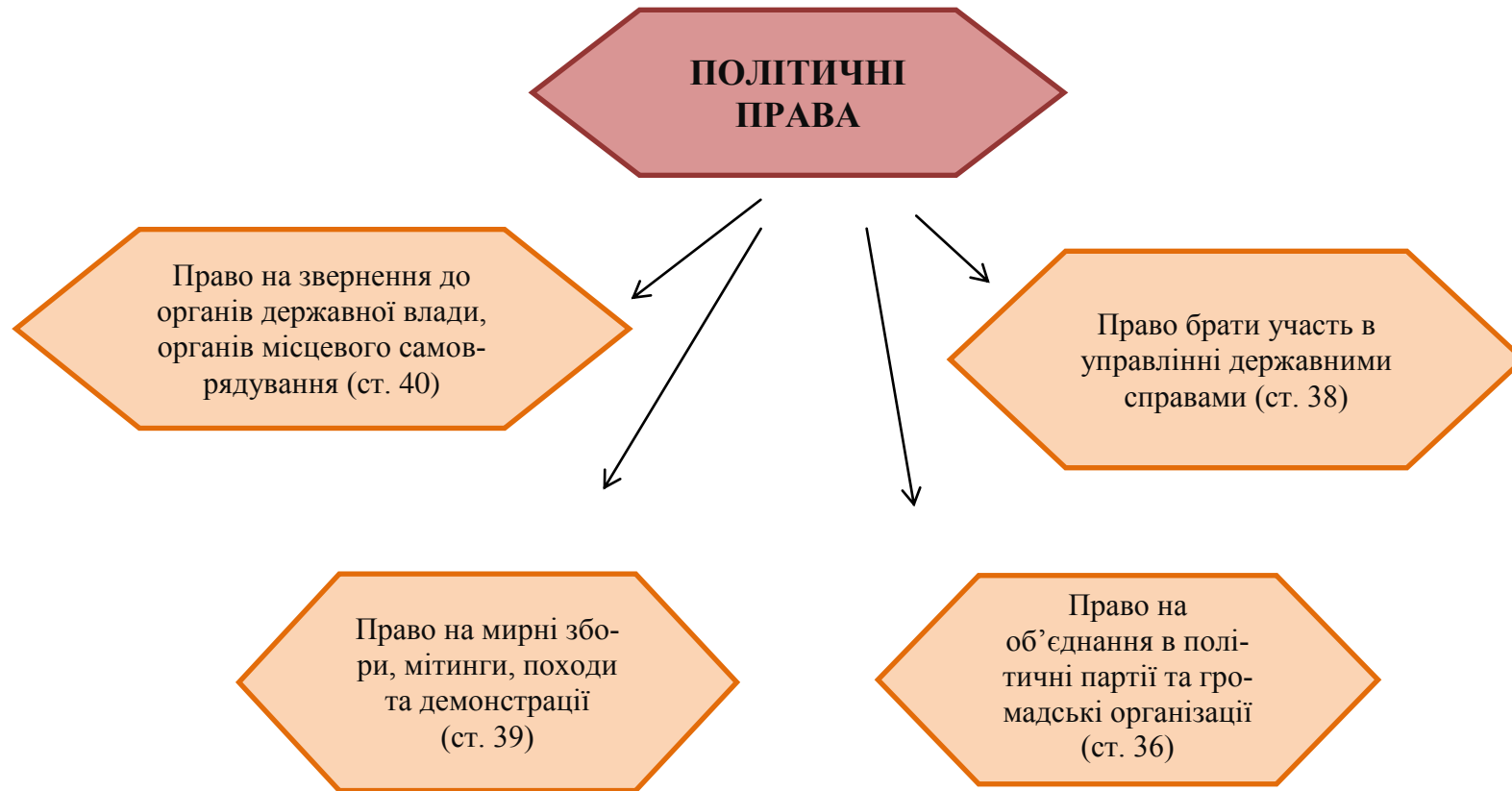
Міжнародні документи з прав людини

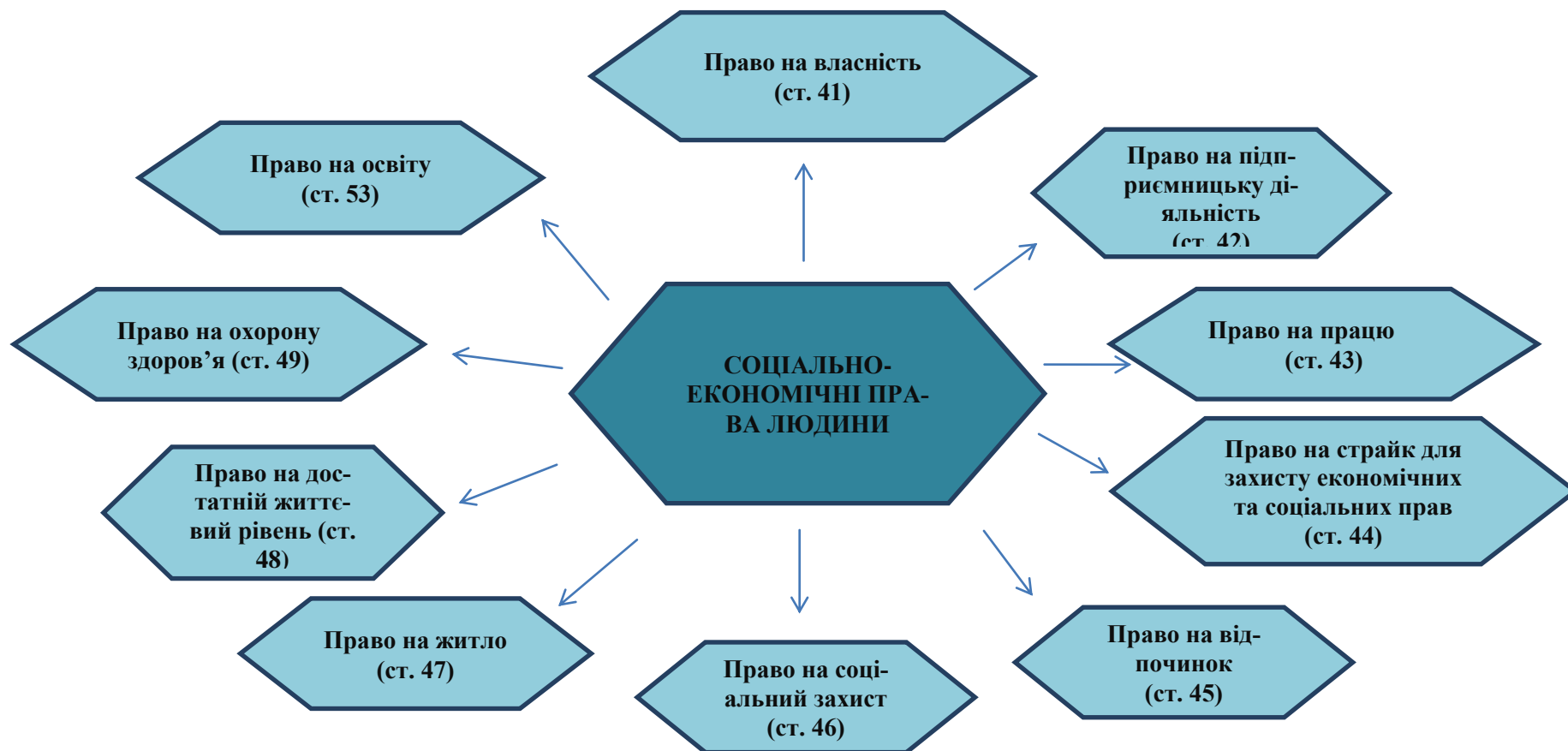
Види особистих прав людини

Види політичних прав

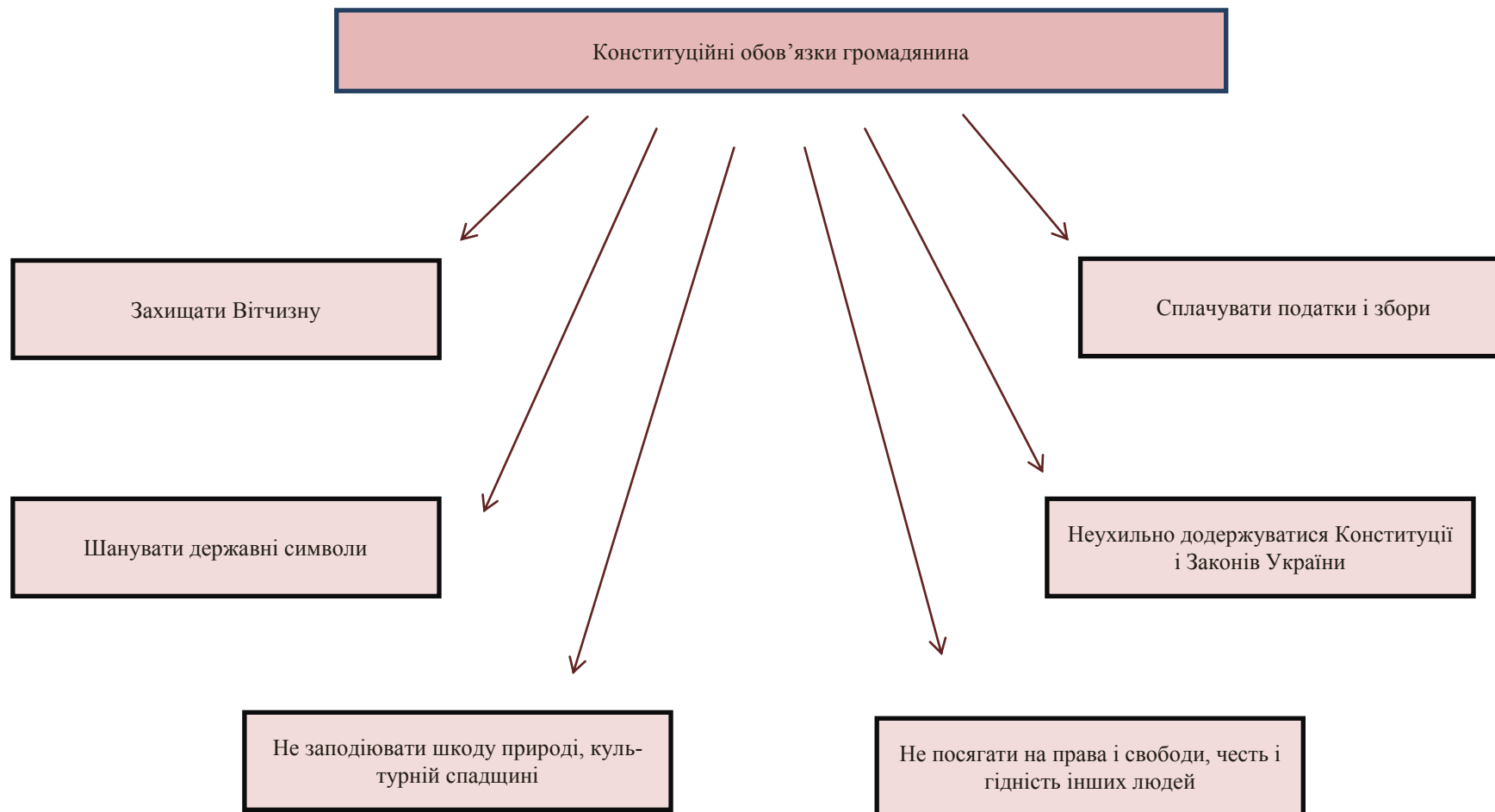

Види соціально-економічних прав

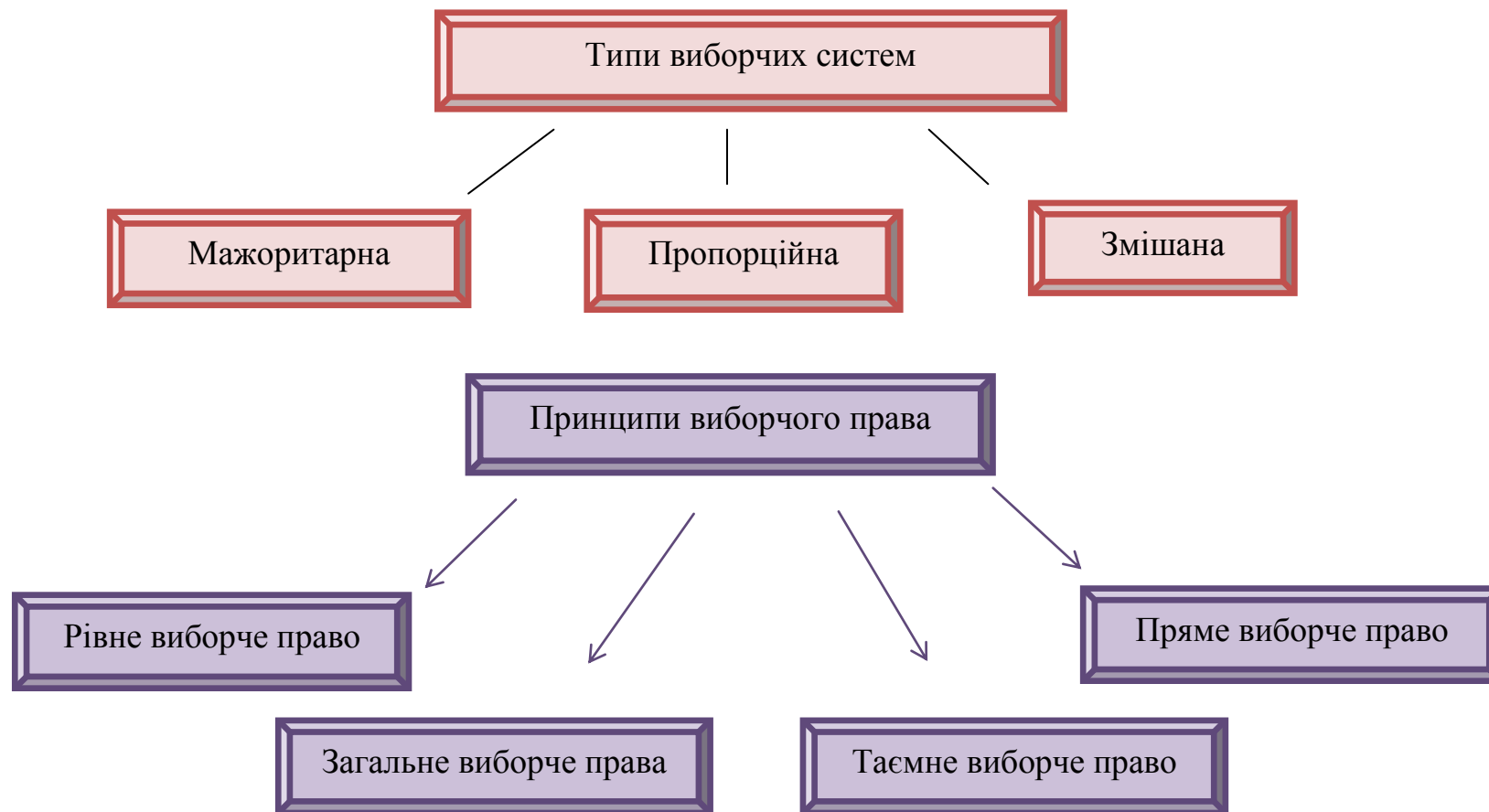

Основні конституційні обов'язки громадянина

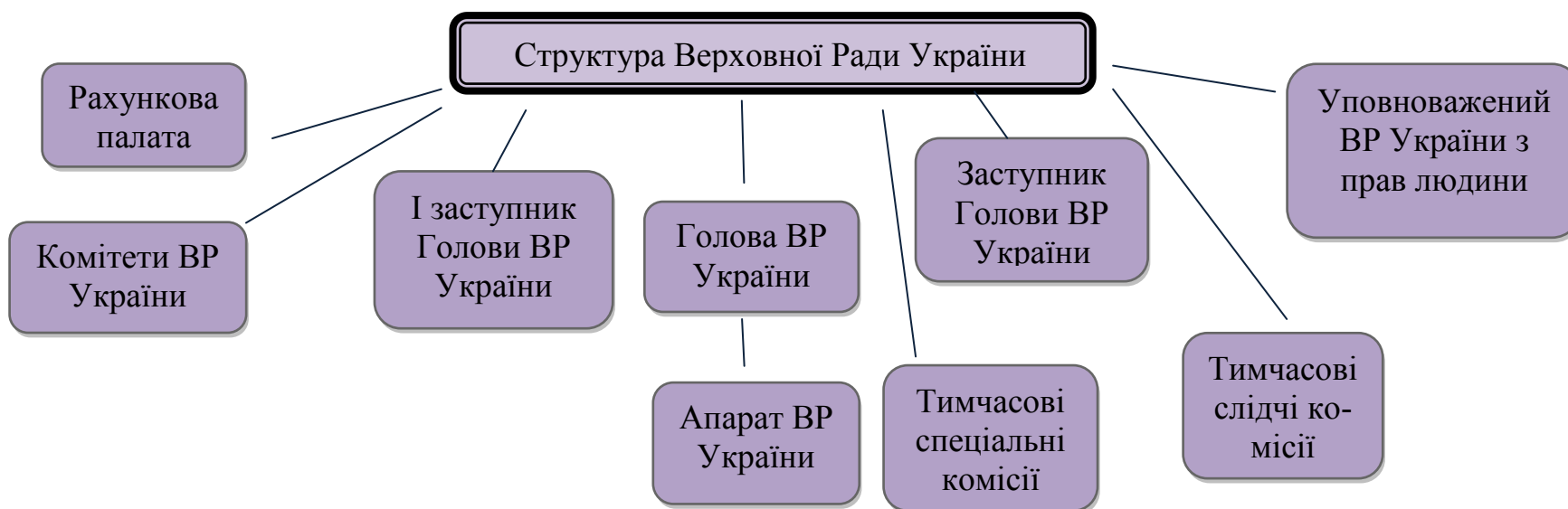
Вибори та референдум

Державна влада

Структура Верховної Ради України

**Народним депутатом України
може бути обрано**

- громадянина України
- який на день виборів досяг двадцяти одного року
- має право голосу
- проживає в Україні протягом останніх п'яти років

**Президентом України може бути
обраний**

- громадянин України
- який на день виборів досяг тридцяти п'яти років
- має право голосу
- володіє державною мовою
- проживає в Україні протягом останніх десяти років

Президент України

Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору.

Звання Президента охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту

Президент України Користується правом недоторканості на час виконання повноважень

Основні повноваження Президента України закріплені у ст. 106 Конституції України

Повноваження Президента України припиняються достроково у разі:

- відставки;
- неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- усунення з поста в порядку імпічменту;
- смерті

Виконавча влада

Виконавча влада – це гілка державної влади, що направлена на виконання законів та інших нормативно-правових актів

СИСТЕМА ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Кабінет Міністрів України - вищий орган виконавчої влади

Міністерства, державні комітети - центральні органи виконавчої влади

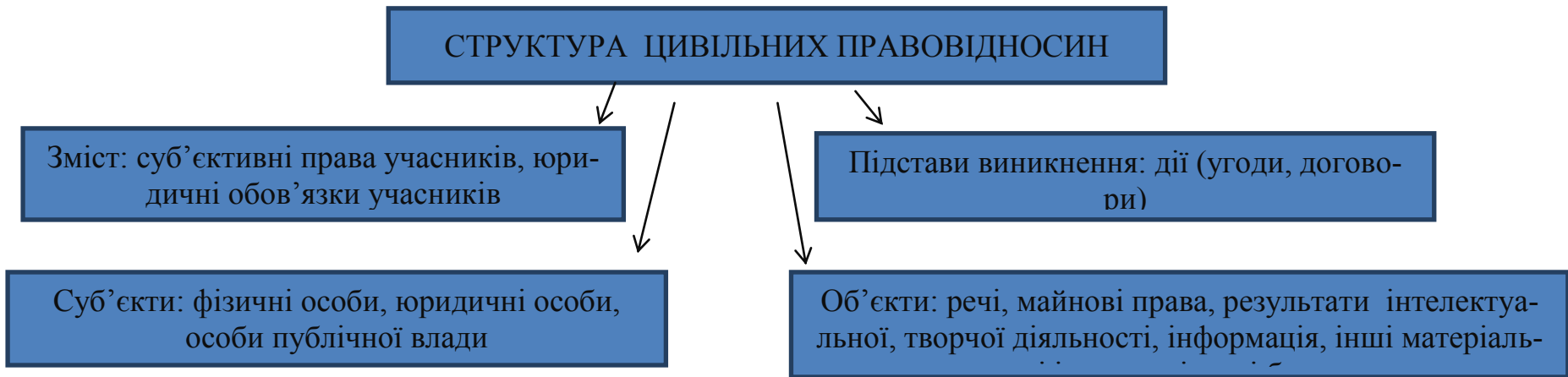
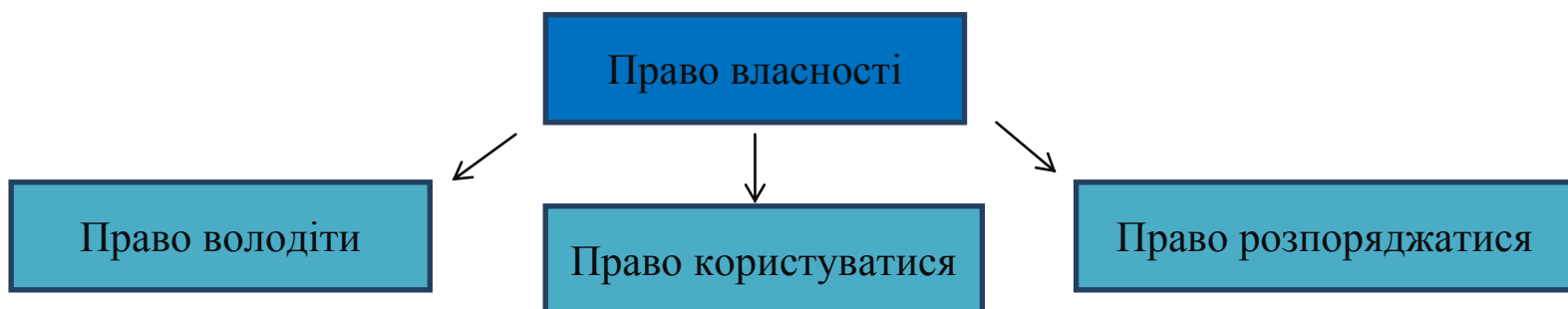
Місцеві органи виконавчої влади

Кабінет Міністрів України:

- відповідальний перед Президентом України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України;
- очолює Прем'єр-міністр України, який призначається Верховною Радою України за поданням Президентом України;
- до складу входять Прем'єр-міністр України, перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри

ТЕМА 3. ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО – це галузь права, система правових норм, що регулює майнові та особисті немайнові відносини на засадах юридичної рівності, вільного волевиявлення та майнової самостійності їх учасників

Фізичні особи – люди, які мають цивільну правоздатність, цивільну дієздатність та цивільну деліктоздатність

Цивільна правоздатність – здатність особи мати цивільні права та обов'язки

Цивільна дієздатність – здатність особи своїми діями набувати для себе цивільних прав та створювати для себе цивільні обов'язки і нести відповідальність у разі їх невиконання

Повна дієздатність (з 18 років)

Неповна дієздатність (з 14 до 18 років)

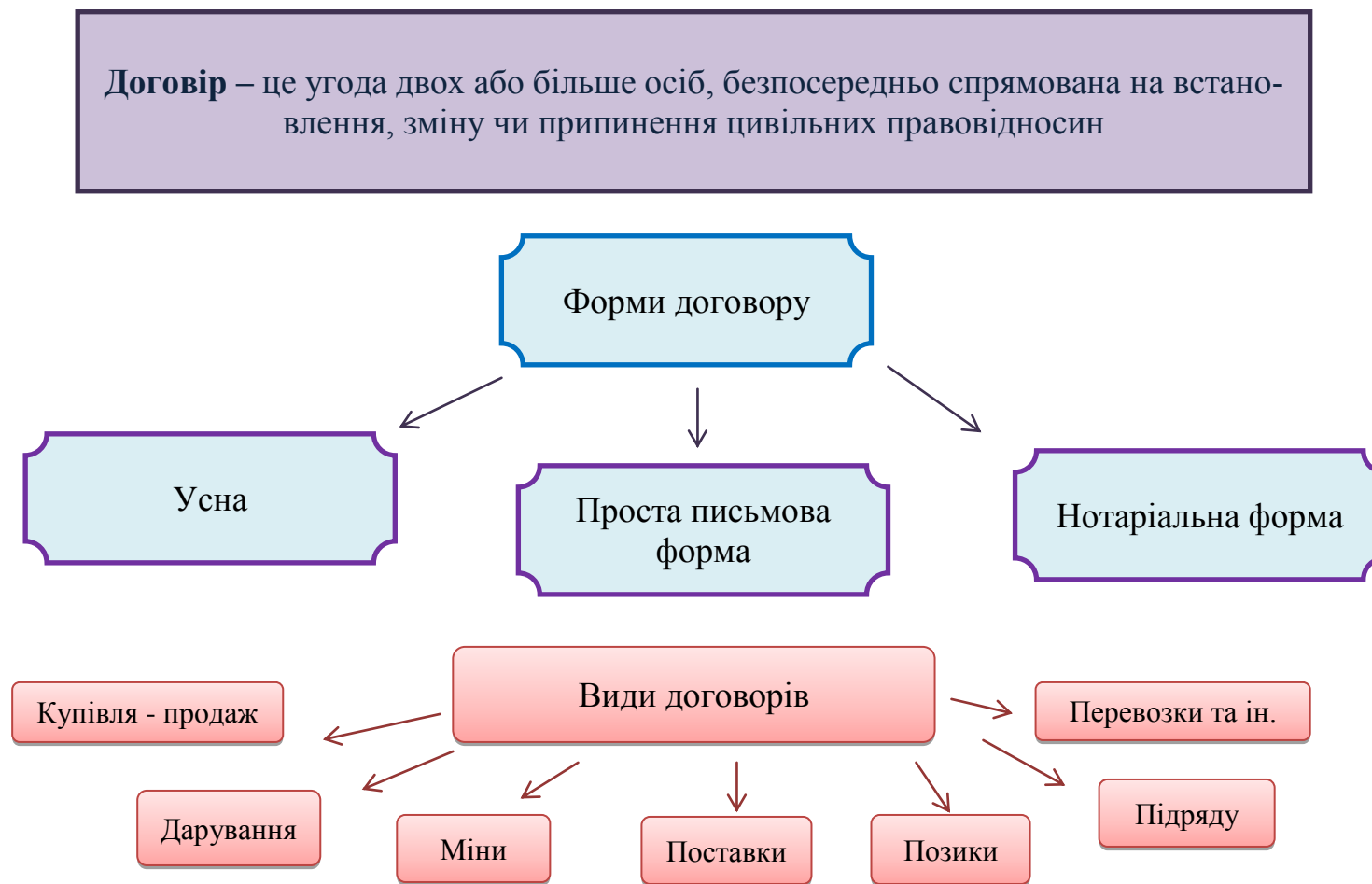
Часткова дієздатність (до 14 років)

Обмежена дієздатність

Визнання особи недієздатною

Поняття і види цивільно-правових договорів

Цивільно-правова відповідальність. Позовна давність

Цивільно-правова відповідальність – установлені законом юридичні наслідки за невиконання або неналежне виконання особою обов'язків, пов'язаних з порушенням суб'єктивних цивільних прав

Спадкове право

Спадкове право – підгалузь цивільного права, яка регулює порядок і форми спадкування прав і обов'язків від померлої фізичної особи (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців)

ВИДИ СПАДКУВАНЬ: за законом, за заповітом

Черги спадкування за законом

Перша черга - діти, батьки спадкодавця, один з подружжя

Друга черга – рідні брати та сестри, дід та баба спадкодавця

Третя черга – рідні дядько та тітка спадкодавця

Четверта черга – особи, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менше п'яти років до часу відкриття спадщини

П'ята черга – інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно;
утриманці спадкодавця - неповнолітні, непрацездатні особи, які не менше п'яти років одержували від спадкодавця матеріальну допомогу, що була єдиним або основним джерелом існування

ТЕМА 4. ОСНОВИ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Сімейне право – це галузь права, яка визначає майнові та особисті немайнові права і обов'язки подружжя, інших членів сім'ї

Шлюб – це сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану

Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу – так званий громадянський шлюб – не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя

Релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків

ШЛЮБНИЙ ВІК

Шлюбний вік для чоловіка та жінок встановлюється у вісімнадцять років

За заявою особи, яка досягла 16 років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам

Майнові правовідносини чоловіка та дружини

ОСОБИСТА ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА

- майно, набуте нею, ним до шлюбу;
- майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування;
- майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто;- житло, набуте нею, ним за час шлюбу внаслідок його приватизації відповідно до Закону України "Про приватизацію державного житлового фонду";
- земельна ділянка, набута нею, ним за час шлюбу внаслідок приватизації земельної ділянки, що перебувала у її, його користуванні, або одержана внаслідок приватизації земельних ділянок державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, або одержана із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації, визначених Земельним кодексом України.
- речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя;
- є премії, нагороди, які вона, він одержали за особисті заслуги;
- є кошти, одержані як відшкодування за втрату (пошкодження) речі, яка їй, йому належала, а також як відшкодування завданої їй, йому моральної шкоди.
- є страхові суми, одержані нею, ним за обов'язковим особистим страхуванням, а також за добровільним особистим страхуванням, якщо страхові внески сплачувалися за рахунок коштів, що були особистою приватною власністю кожного з них.

ОБ'ЄКТИ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ

Заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжям

Гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за договором, укладено одним із подружжя

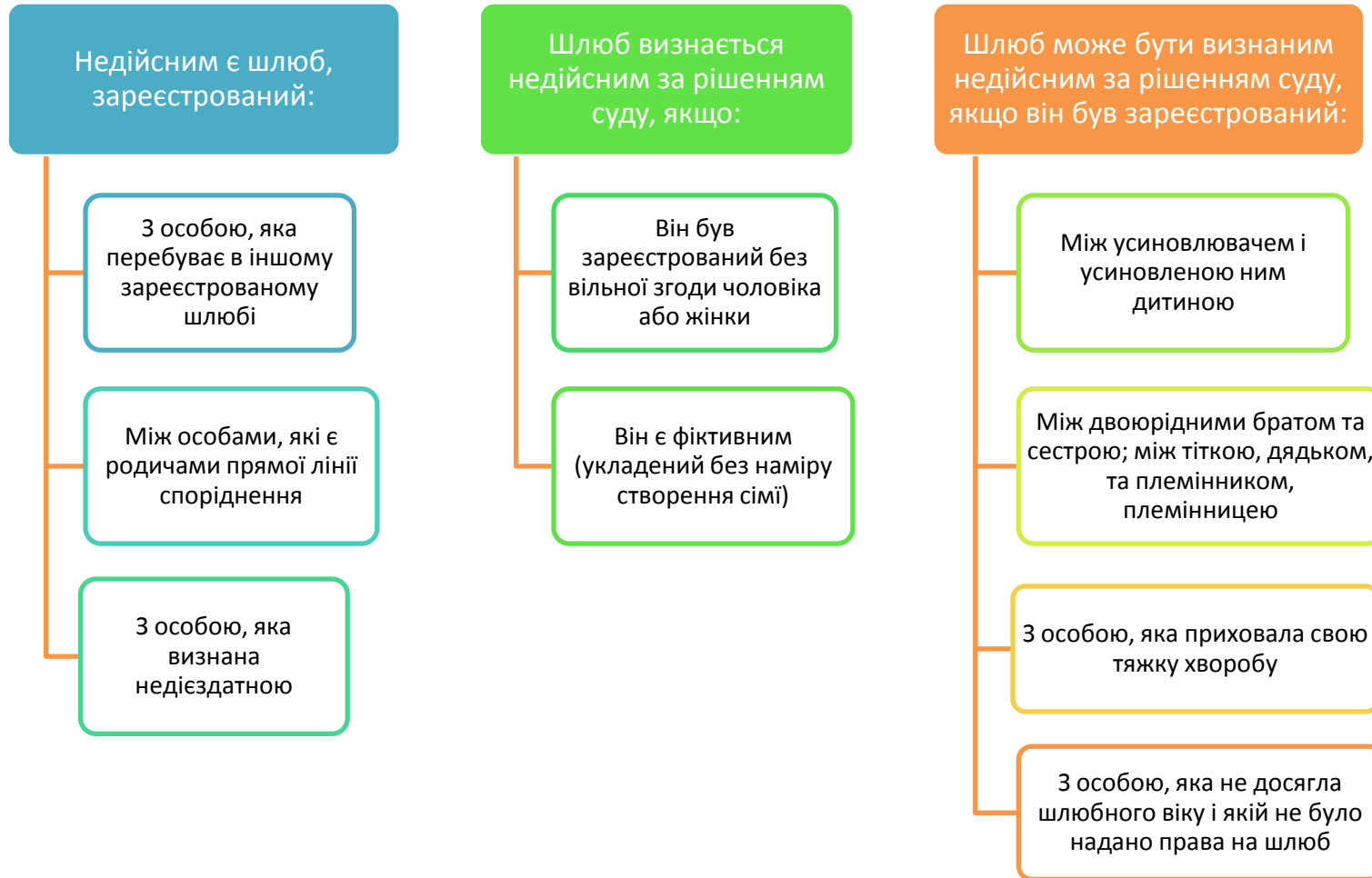
Речі для професійних занять (музичні інструменти, оргтехніка, лікарське обладнання тощо), придбані за час шлюбу для одного з подружжя

ПРИНЦИПИ ШЛЮБУ

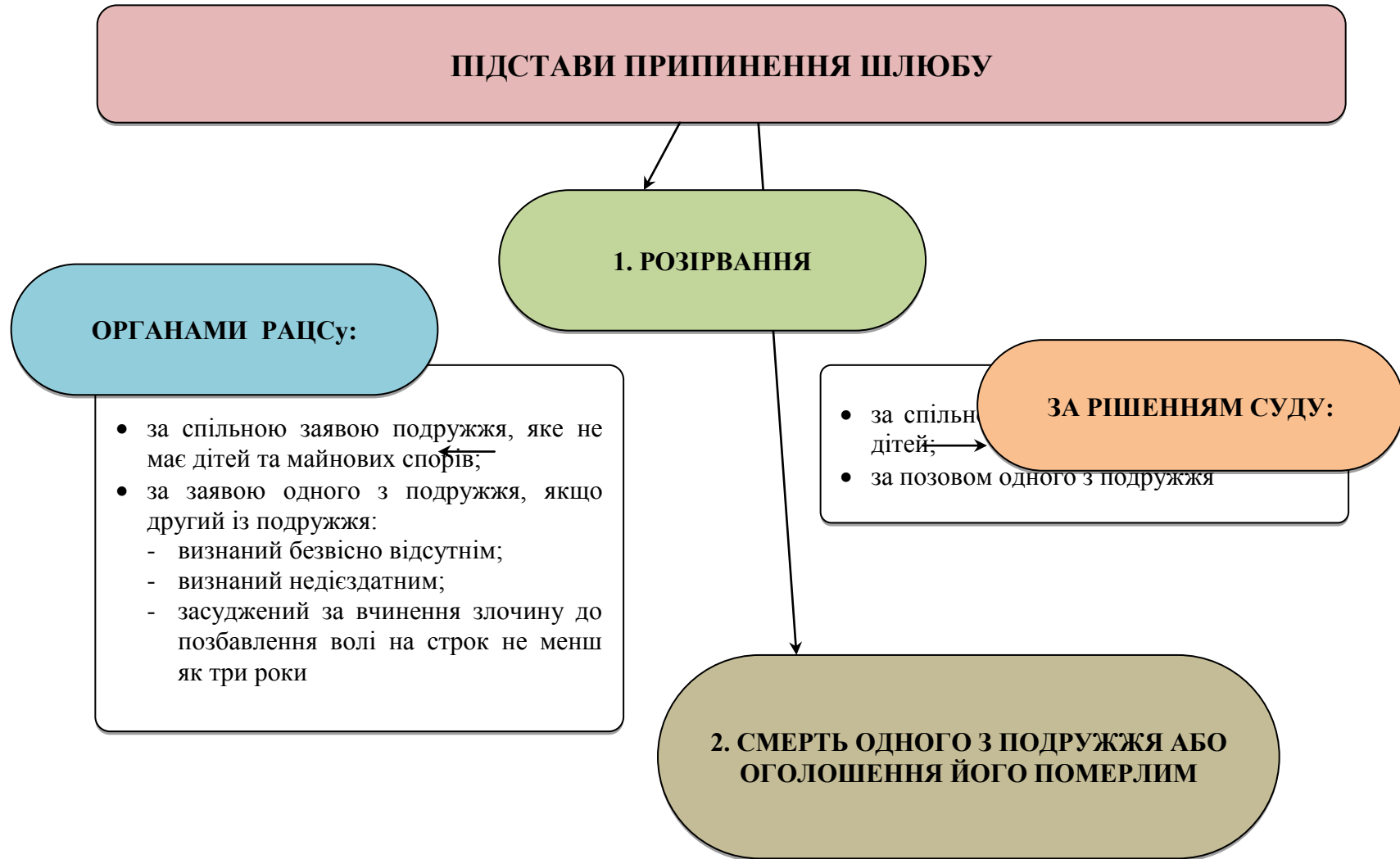
одношлюбність

добровільність

Умови недійсності шлюбу

Припинення шлюбу

ТЕМА 5. ОСНОВИ ТРУДОВОГО ПРАВА

ТРУДОВЕ ПРАВО – це галузь права, що регулює суспільні відносини, пов'язані з використанням найманої праці фізичних осіб

Трудовий договір – це угода між працівником та роботодавцем, відповідно до якої:

ПРАЦІВНИК

зобов'язується

виконувати роботу, визначену цією угодою, з дотриманням внутрішнього трудового розпорядку

РОБОТОДАВЕЦЬ

зобов'язується

виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін

СТОРОНИ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ:

- роботодавець – юридична або фізична особа;
- працівник – лише фізична особа з 16 років
(у передбачених законом випадках з 15 та 14 років)

Випробування при прийнятті на роботу

ВИПРОБУВАННЯ
встановлюється з метою перевірки відповідності працівника роботі, яка йому доручається

Строки випробування:

- 1 місяць – для робітників;

- 2 місяці – для службовців;

- 6 місяців – за погодженням із профспілкою

Випробування не встановлюється при прийнятті на роботу:

- осіб, які не досягли вісімнадцяти років;
- молодих робітників після закінчення професійних навчально-виховних закладів;
- молодих спеціалістів після закінчення вищих навчальних закладів;
- осіб, звільнених у запас з військової чи альтернативної (невійськової) служби;
- осіб з інвалідністю, направлених на роботу відповідно до рекомендації медико-соціальної експертизи;
- вагітних жінок, одиноких матерів, які мають дитину віком до чотирнадцяти років або дитину з інвалідністю;
- осіб, обраних на посаду;
- осіб, які пройшли стажування при прийнятті на роботу з відривом від основної роботи;
- осіб, з якими укладений строковий трудовий договір строком до 12 місяців;
- осіб на тимчасові та сезонні роботи;
- внутрішньо переміщених осіб;
- при прийнятті на роботу в іншу місцевість і при переведенні на роботу на інше підприємство, в установу, організацію

Припинення трудового договору

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

1. ЗА УГОДОЮ СТОРІН

Умови звільнення встановлюються сторонами в процесі обговорення

2. ЗАКІНЧЕННЯ СТРОКУ ДОГОВОРУ

Крім випадків, коли трудові відносини фактично тривають і жодна із сторін не поставила вимогу про їх припинення

3. СМЕРТЬ ПРАЦІВНИКА

Зникає об'єктивна можливість продовження трудових відносин

4. ЗА ІНІЦІАТИВОЮ СТОРІН

ЗВІЛЬНЕННЯ:

- за ініціативою працівника;
- за ініціативою роботодавця

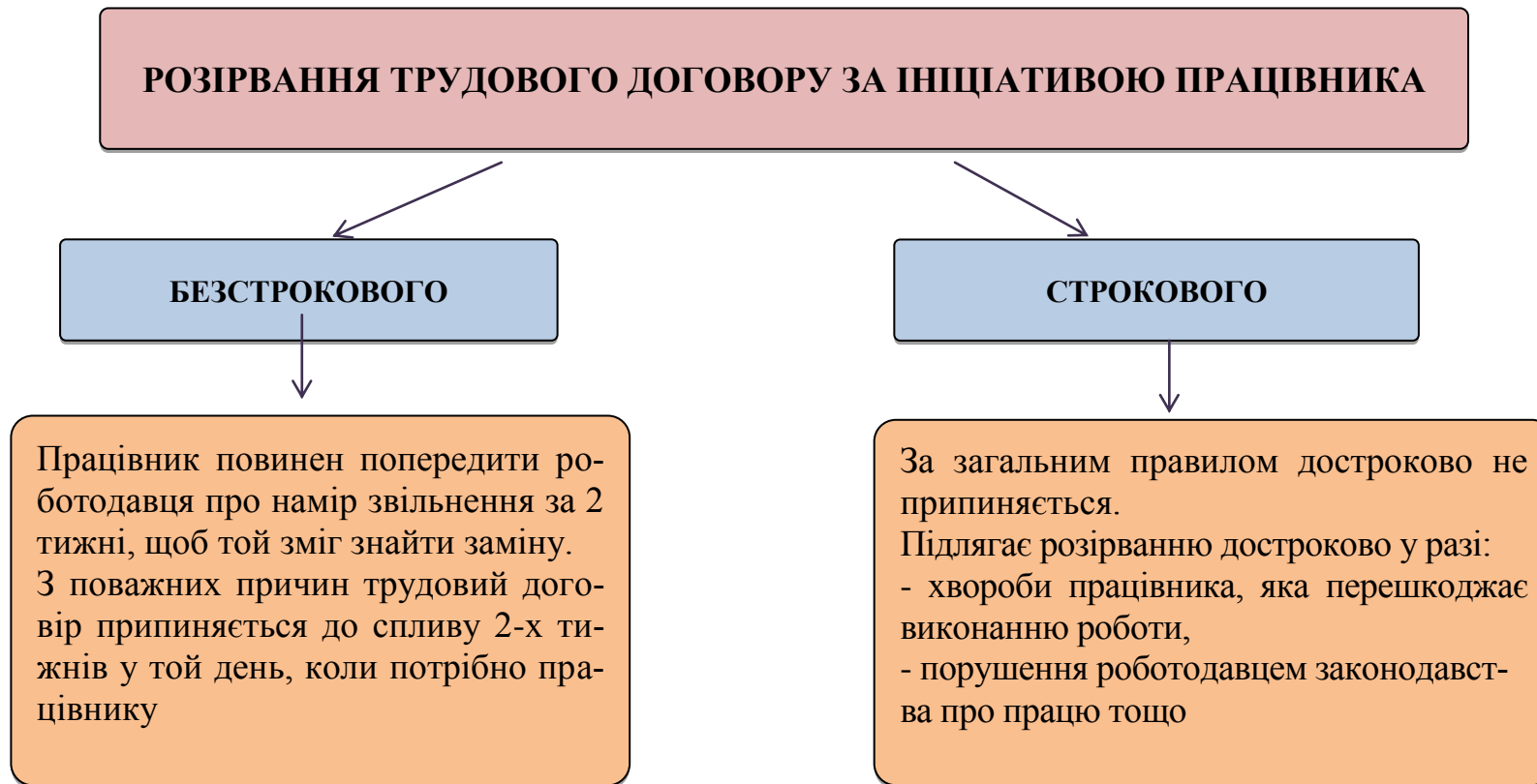
5. У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕВЕДЕННЯМ ПРАЦІВНИКА НА ІНШЕ ПІДПРИЄМСТВО

6. У ЗВ'ЯЗКУ З ВІДМОВОЮ ПРАЦІВНИКА ВІД ПЕРЕВЕДЕННЯ РАЗОМ З ПІДПРИЄМСТВОМ

7. ЗА ІНІЦІАТИВОЮ ТРЕТІХ ОСІБ:

- призов працівника на військову (альтернативну) службу;
- набрання законної сили вироком суду, яким працівника засуджено до позбавлення волі;
- вимога профспілки або трудового колективу;
- вимога батьків щодо звільнення їх неповнолітніх дітей

Розірвання трудового договору з ініціативи працівника

Підстави розірвання трудового договору

РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ЗА ІНІЦІАТИВОЮ РОБОТОДАВЦЯ

ЗАГАЛЬНІ ПІДСТАВИ

ДОДАТКОВІ ПІДСТАВИ

1) зміни в організації виробництва і праці, в тому числі ліквідація, реорганізація, банкрутство або перепрофілювання підприємства, установи, організації, скорочення чисельності або штату працівників

2) виявлення невідповідності працівника займаній посаді (виконуваній роботі) внаслідок недостатньої кваліфікації або стану здоров'я, які перешкоджають продовженню даної роботи

3) систематичне невиконання працівником без поважних причин обов'язків, покладених на нього трудовим договором або ПВТР

4) прогул, в тому числі відсутність на роботі більше трьох годин протягом робочого дня без поважних причин

5) нез'явлення на роботу протягом більш як чотирьох місяців підряд внаслідок тимчасової непрацездатності

6) поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу

7) поява на роботі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння

8) вчинення за місцем роботи розкрадання майна власника

9) призов або мобілізація власника-фізичної особи під час особливого періоду

10) встановлення невідповідності працівника займаній посаді протягом строку випробування

1) одноразове грубе порушення трудових обов'язків:

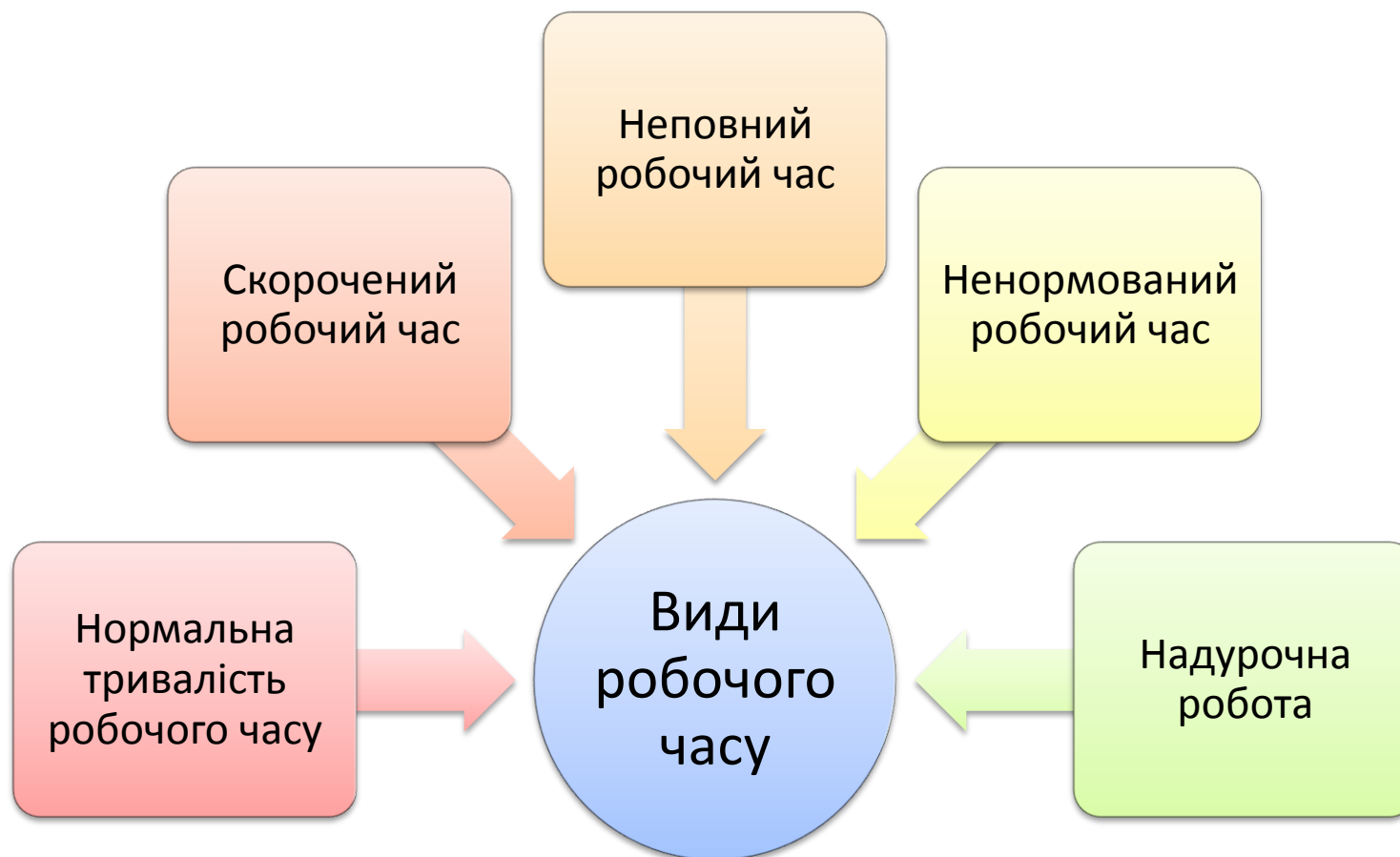
- керівником підприємства, його заступниками;
- головним бухгалтером, його заступниками;
- службовими особами митних органів, державних податкових інспекцій, яким присвоєно персональні звання, і службовими особами державної контрольно-ревізійної служби та органів державного контролю за цінами

2) винні дії керівника підприємства, внаслідок чого заробітна плата виплачувалася несвоєчасно або в розмірах, нижчих від встановленого законом розміру мінімальної заробітної плати

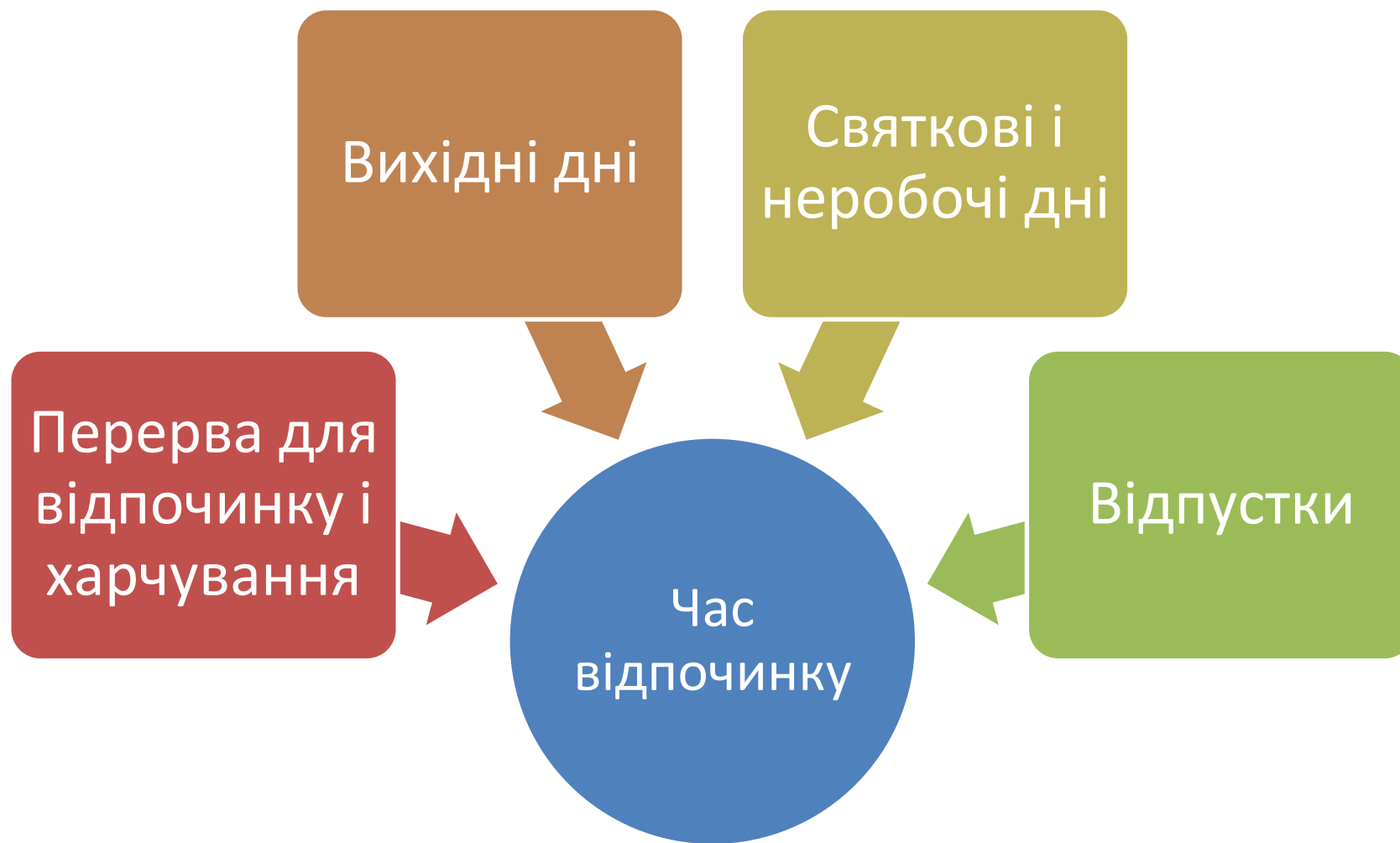
3) винні дії працівника, який безпосередньо обслуговує грошові, товарні або культурні цінності, якщо ці дії дають підстави для втрати довіри до нього з боку власника або уповноваженого ним органу

4) вчинення працівником, який виконує виховні функції, аморального проступку, несумісного з продовженням даної роботи

Види робочого часу

Види часу відпочинку

Види відпусток

ВИДИ ВІДПУСТОК

Щорічні:

- основна (*не менше 24 к.д., для неповнолітніх – 31 к.д.*);
- додаткова (*до 35 к.д.*)

Додаткові у зв'язку з навчанням – оплачувана відпустка на період складання іспитів (*від 4 до 28 к.д.*)

Творчі – надаються працівникам для закінчення дисертаційних робіт, написання підручників тощо

Соціальні – надаються працівникам, які мають дітей:

- відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами (*126 к.д.; 140 к.д. – у разі народження двох і більше дітей та у разі ускладнених пологів*);
- відпустка по догляду за дитиною до 3 років (терміном – до досягнення 3 років дитиною);
- додаткова відпустка батькам, які мають дітей (*від 10 до 17 днів без урахування святкових та неробочих днів*)

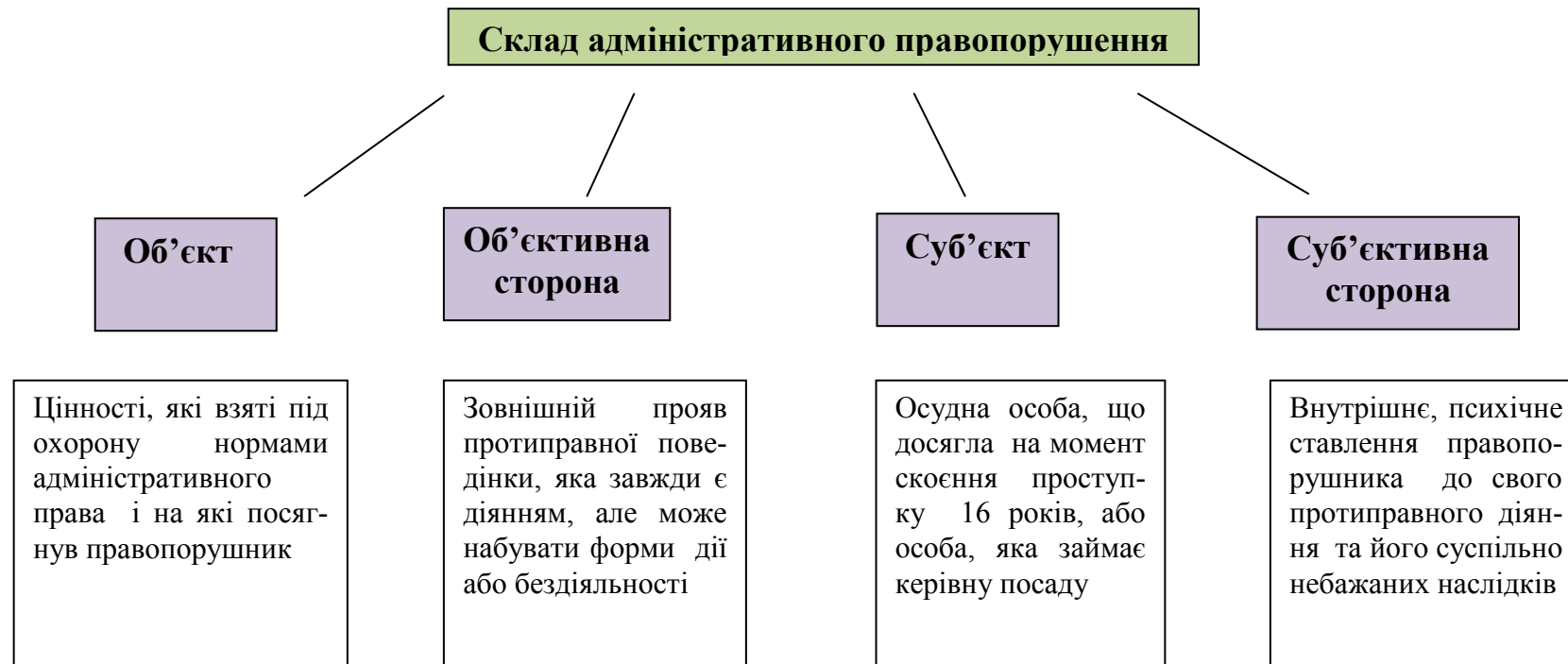
Без збереження заробітної плати – за сімейними обставинами та з інших причин (*до 15 к.д.*)

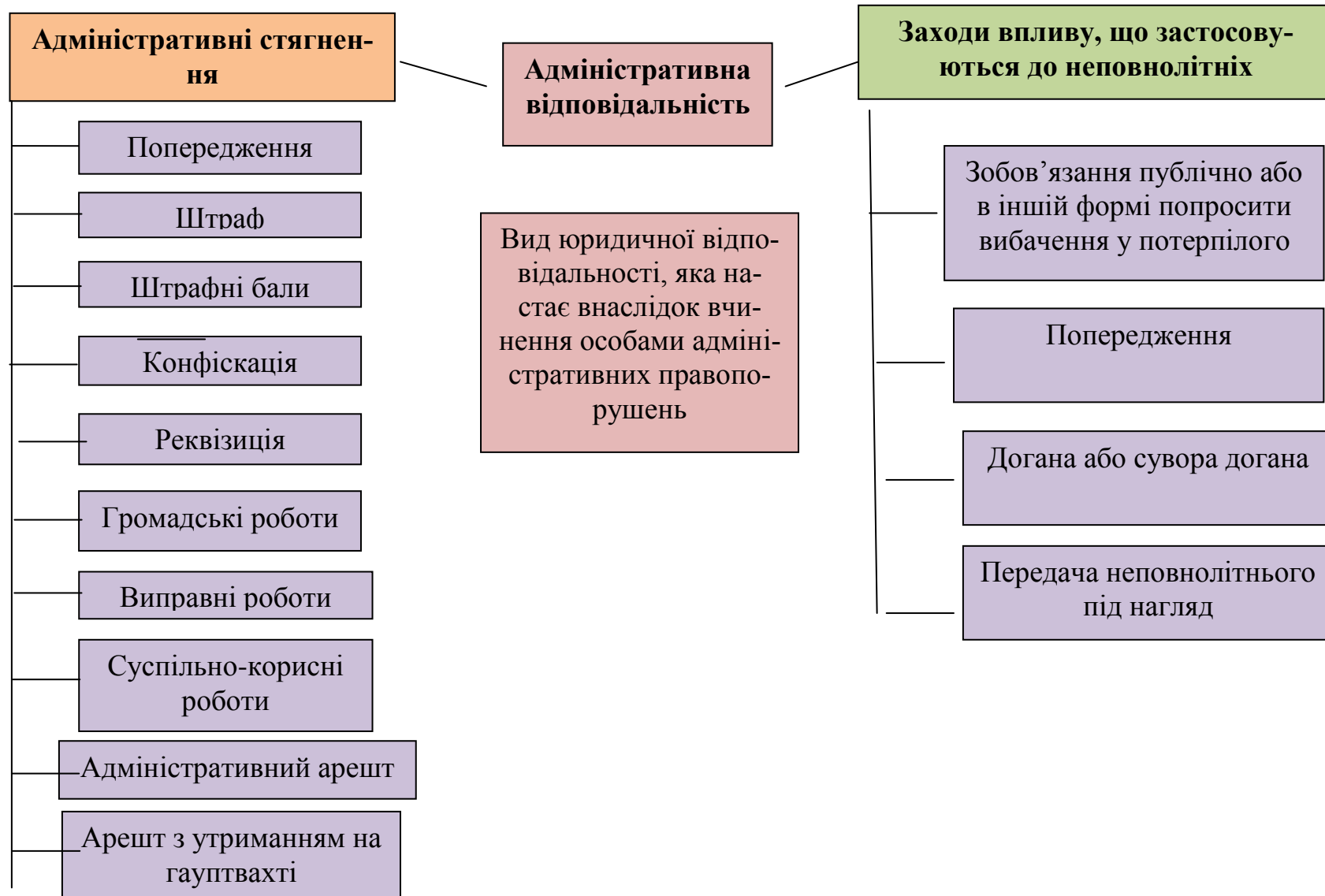
ТЕМА 6. ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Адміністративне право – це галузь права, яка регулює суспільні відносини у сфері державного управління

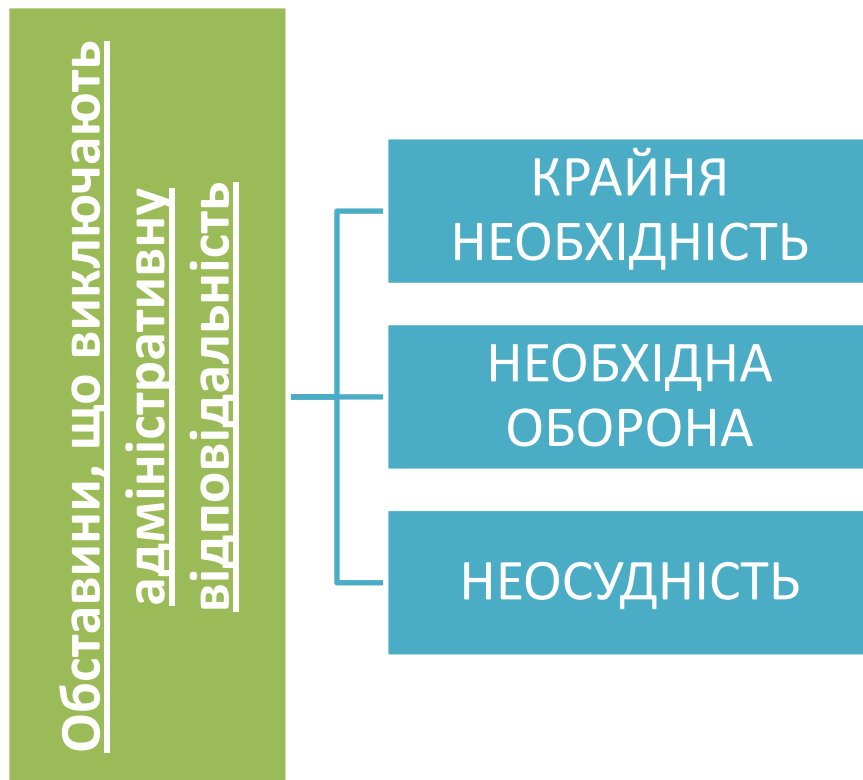
Адміністративне правопорушення - протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

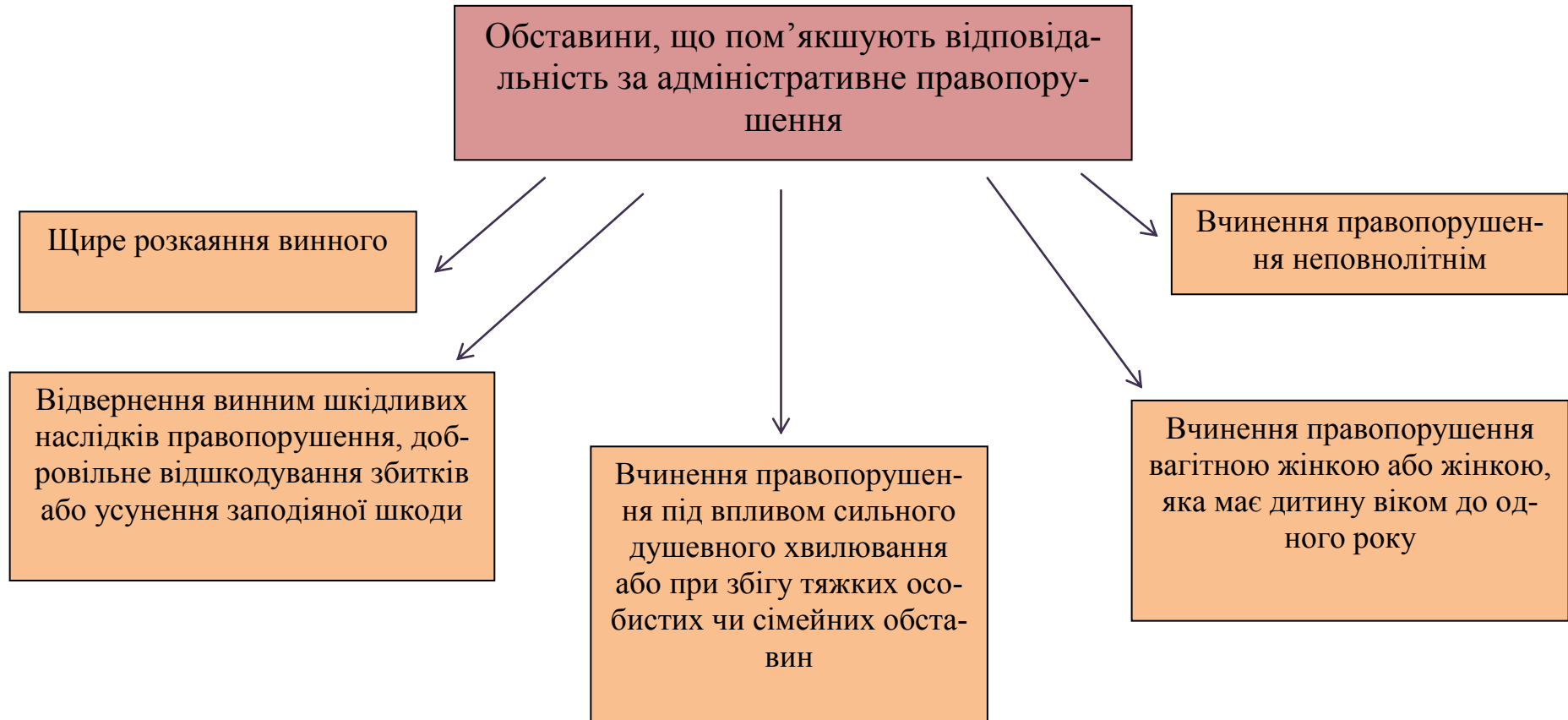
Адміністративна відповідальність

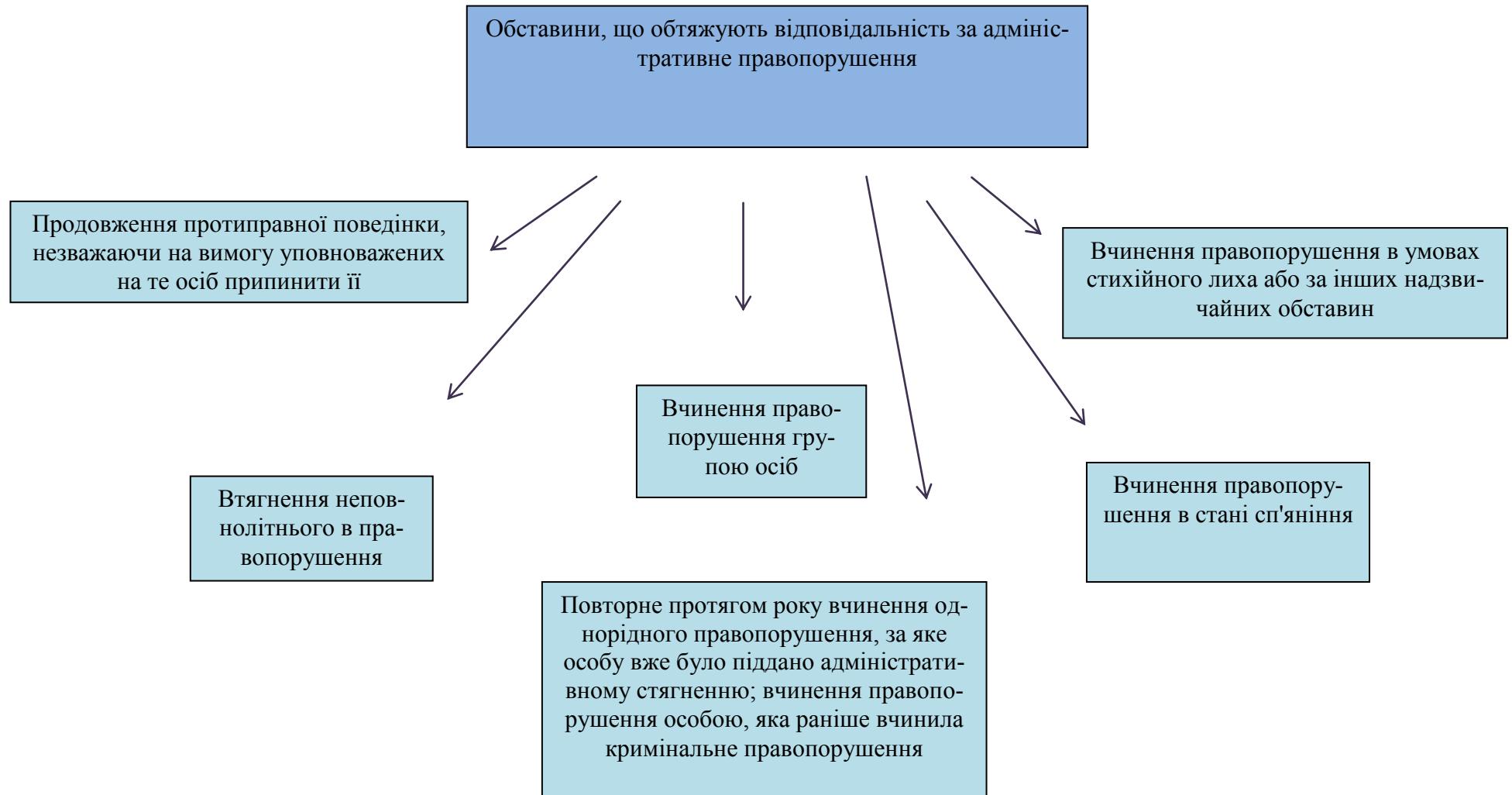
Обставини, що виключають адміністративну відповідальність

Обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення

Обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення

ТЕМА 7. ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО – галузь права України, що визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинними та які покарання необхідно застосувати до осіб, що їх вчинили

ДЖЕРЕЛОМ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА Є КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ:

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ СКЛАДАЄТЬСЯ З 15 РОЗДІЛІ ТА ВИЗНАЧАЄ:

завдання Кримінального кодексу

підстави кримінальної відповідальності

поняття злочину і покарання

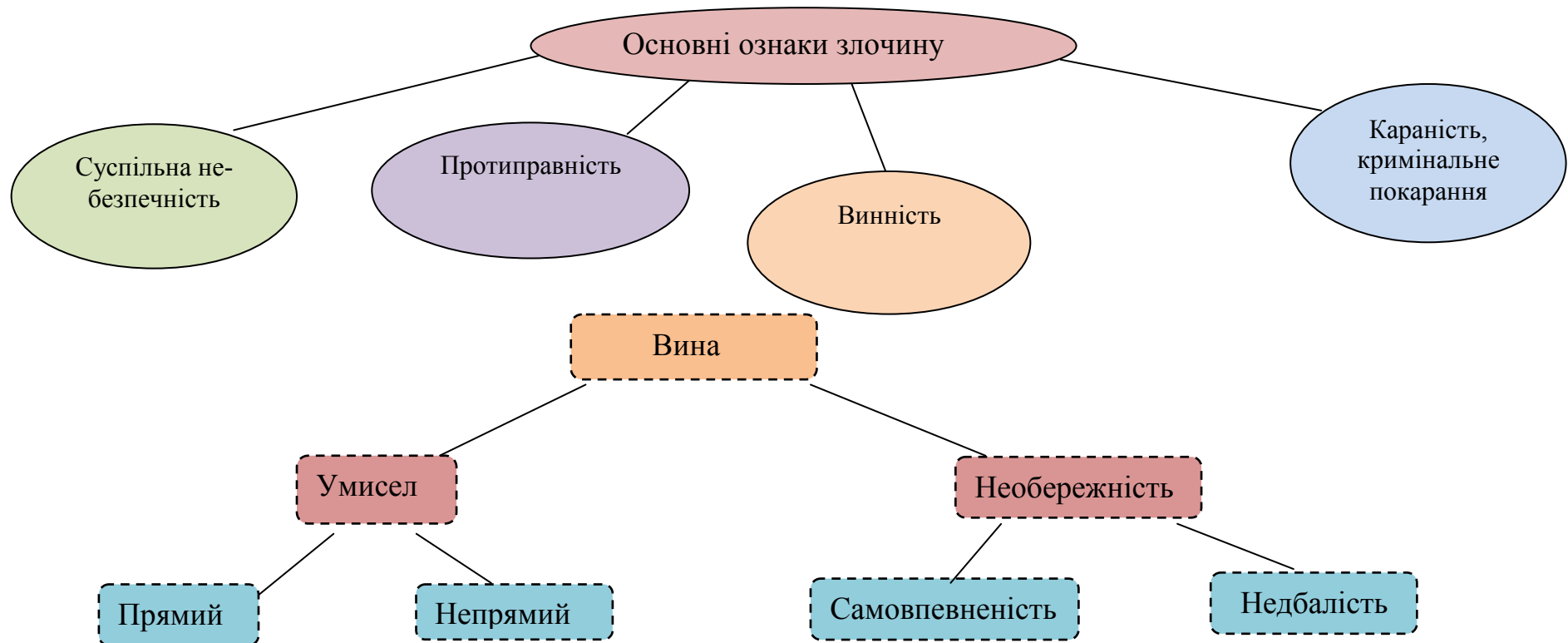
загальні засади призначення покара

ОСОБЛИВА ЧАСТИНА КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ СКЛАДАЄТЬСЯ З 20 РОЗДІЛІ ТА ВИЗНАЧАЄ:

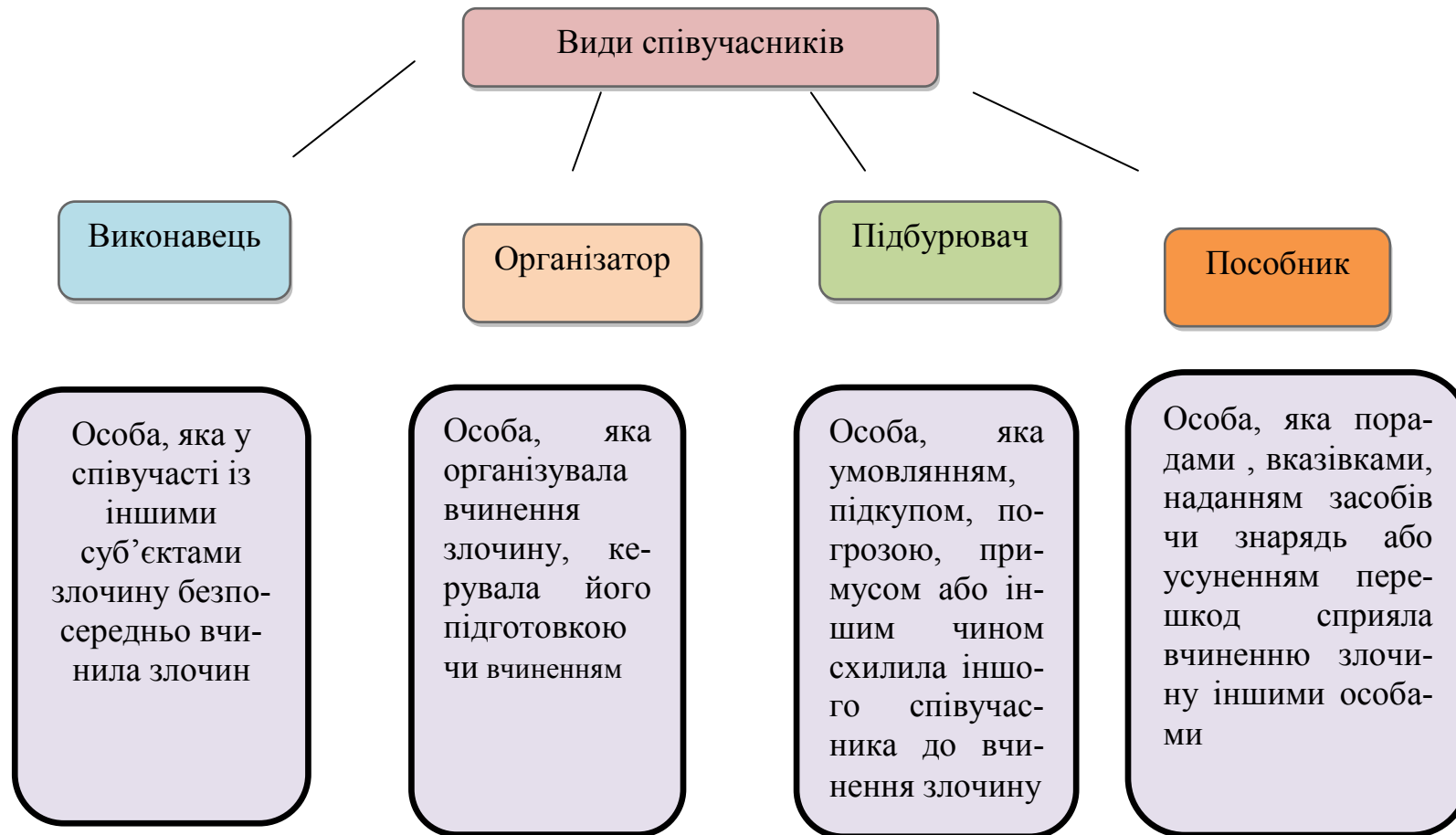
вичерпний перелік діянь, що визнаються злочинами, і конкретні покарання за вчинення цих діянь

Ознаки злочину

Злочин – це передбачене Кримінальним кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину

Види співучасників

Обставини, що виключають злочинність діяння

ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

- необхідна оборона;
- затримання особи, яка вчинила злочин;
- крайня необхідність;
- фізичний або психічний примус;
- виконання наказу або розпорядження;
- діяння, пов'язане з ризиком (виправданий ризик);
- виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації

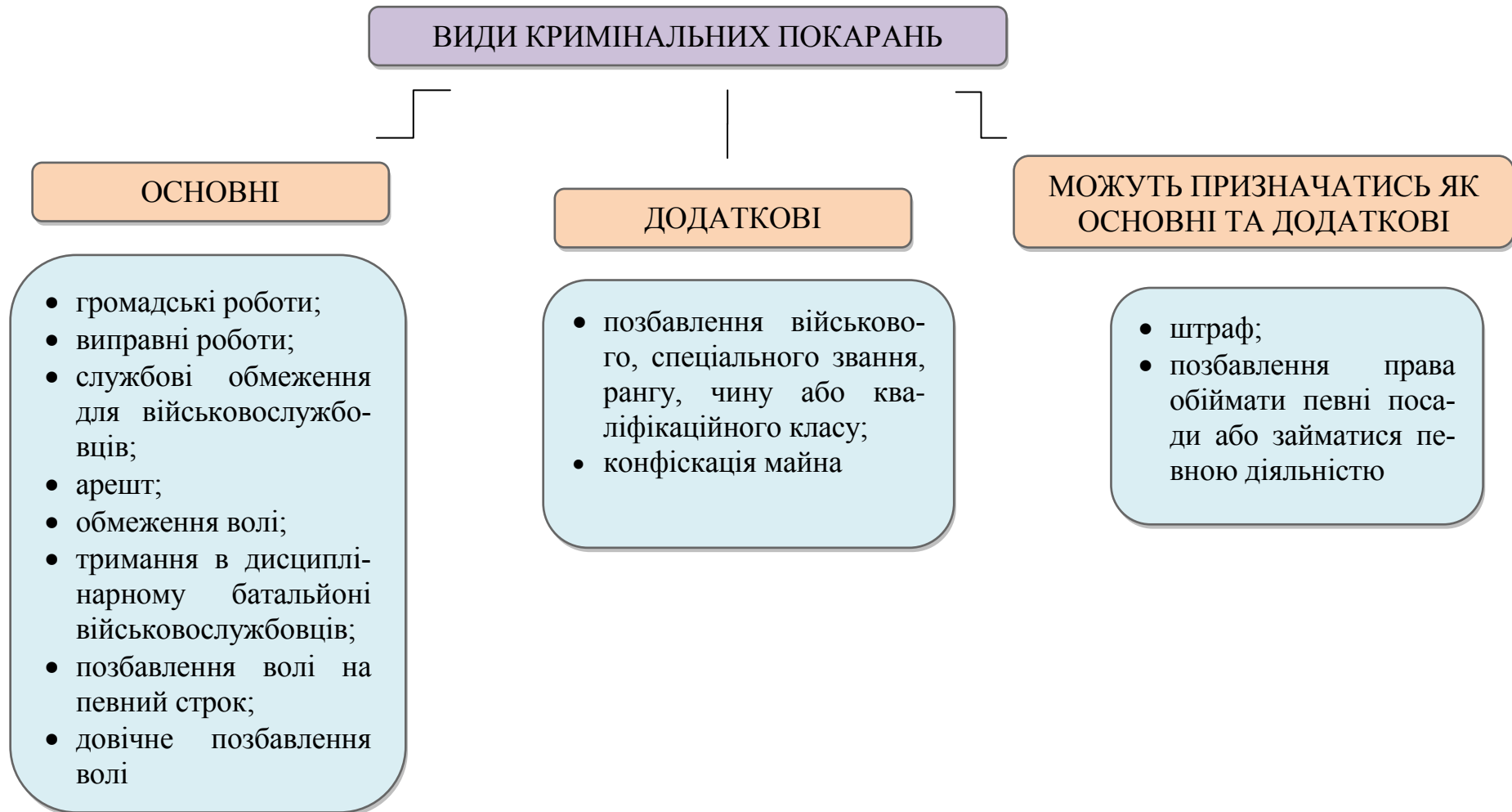
СТАДІЇ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Готування до злочину

Замах на злочин

Закінчений злочин

Види кримінальних покарань

Обставини, що пом'якшують та обтяжують кримінальне покарання

ОБСТАВИНИ, ЩО ПОМ'ЯКШУЮТЬ ТА ОБТЯЖУЮТЬ КРИМІНАЛЬНЕ ПОКАРАННЯ

ОБСТАВИНИ, ЩО ПОМ'ЯКШУЮТЬ ПОКАРАННЯ

- з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину;
- добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди;
- надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину;
- вчинення злочину неповнолітнім;
- вчинення злочину жінкою в стані вагітності;
- вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин;
- вчинення злочину під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність;
- вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірними або аморальними діями потерпілого;
- вчинення злочину з перевищенням меж крайньої необхідності;

ОБСТАВИНИ, ЩО ОБТЯЖУЮТЬ ПОКАРАННЯ

- вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів;
- вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою;
- вчинення злочину на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі або розбрату;
- вчинення злочину у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку;
- тяжкі наслідки, завдані злочином;
- вчинення злочину щодо малолітнього, особи похилого віку або особи, що перебуває в безпорадному стані;
- вчинення злочину щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;
- вчинення злочину щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного;

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України.
2. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 року № 2747-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
5. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
6. Господарський процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
7. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
8. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show.
9. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
10. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
11. Цивільний процесуальний кодекс України в ред. 01.12.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
12. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show.
13. Кириченко В. М. Правознавство : модульний курс / В. М. Кириченко ; Мін-во освіти і науки України, Запорізький нац. техніч. ун-т. - К. : ЦУЛ, 2007. – 328 с.
14. Колодій А. М. Правознавство : навч. посібник / А. М. Колодій, І. В. Опришко, С. Е. Демський. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 640 с.
15. Основи держави і права / [за ред. В. В. Сухоноса]. – Суми : Університетська книга, 2003. – 909 с.
16. Основи правознавства України : навчальний посібник/ С. Страхов [та ін.]. – Х. : Одісей, 2002. – 304 с.
17. Правознавство : курс лекцій / [уклад. : І. В. Тимошенко, А. Л. Чернявський] ; Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 228 с.
18. Правознавство : метод. вказівки : для студ. 3 курсу економ. спец. заочної форми навчання / НБУ, Українська академія банківської справи Наці-

онального банку України ; уклад. І. В. Тимошенко. – Суми : УАБС НБУ, 2004. – 34 с.

19. Правознавство : модульний курс / В. М. Кириченко ; Мін-во освіти і науки України, Запорізький нац. техніч. ун-т. – К. : ЦНЛ, 2007. – 328 с.

20. Правознавство : навчальний посібник / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; ред. В. В. Копейчиков. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 704 с.

21. Правознавство : підручник / Мін-во освіти і науки України ; ред. В. В. Копейчиков. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 752 с.

Навчальне видання

Удянський Микола Миколайович
Ковалевська Тетяна Михайлівна
Данілін Олександр Миколайович
Сафронов Сергій Олегович
Савченко Олександр Віталійович
Отрош Юрій Анатолійович
Рубан Артем Вікторович
Хмиров Ігор Михайлович

ПРАВОЗНАВСТВО В СХЕМАХ

Навчальний посібник

Підписано до друку 17.07.2020. Формат 60x84/16.
Ум.друк. арк. 3,8
Вид. № 40/20.

Сектор редакційно-видавничої діяльності
Національного університету цивільного захисту України
61023, м. Харків, вул. Чернишевська, 94

www.nuczu.edu.ua